

Westmannen

Nr 10

Bergen, 20. desember 1998

14. årgang

Kling no, klokka

Av Elias Blix

Teksti etter Nynorsk Salmebok

*Kling no, klokka! Ring og lokka,
ring og lokka frå tusund tårn!
Tona um frelsa! Kalla og helsa,
kalla og helsa med fred Guds born!
Kling no klokka! Ring og lokka,
ring og lokka frå tusund tårn!*

*Songar sæle, englemæle,
englemæle med livsæl ljod!
Far gjennom grender, strøym yver strender,
strøym yver strender som toneflood!
Songar sæle, englemæle,
englemæle med livsæl ljod!*

*Englar kveda: Høyr den gleda,
høyr den gleda som her er hend!
Ljoset er runne, livet er vunne,
livet er vunne, ein Frelsar send.
Englar kveda: Høyr den gleda.
høyr den gleda som her er hend!*

*Sæle stunder, store under,
store under og løyndoms skatt!
Møyi vart moder, Gud vart vår broder,
Gud vart vår broder i jolenatt.
Sæle stunder, store under,
store under og løyndoms skatt!*

*Barn er bore! Barnekåret,
barnekåret ved det me vann.
Anden no føder oss til hans brøder,
oss til hans brøder, Guds born som han.
Barn er bore! Barnekåret,
barnekåret ved det me vann.*

*Høge fagnad! Sælt det dagna,
sælt det dagna, og ljoset rann:
Von yver verdi, ljos yver ferdi
ljos yver ferdi til livsens land.
Høge fagnad! Sælt det dagna,
sælt det dagna, og ljoset rann.*

*Sjå det dagast, snart det lagast,
snart det lagast til høgtid ny!
Då skal oss klokka leikande lokka.
leikande lokka til helg i sky.
Sjå det dagast, snart det lagast,
snart det lagast til høgtid ny!*

Elias Blix (1836-1902)

Elias Blix. f. i Gildeskål i Nordland i vanlege småe kår. Han sleit seg fram og vart kyrkjeminister (1884-88) professor i hebraisk, og bibelumsetjar. Han er rekna for fremste nynorske salmediktaren, med kjende songar som "Aa, eg veit meg eit land", fedrelandssalmen "Gud signe vaart dyre federaland" o.m.fl. Han vart målmann på seminar i Tromsø 1853-55, og vann gjetord med "Nokre salmar", første utg. 1869. Etter presteksamen 1866 skulde han etter gamal sedvane preika i kyrkja heime, men ein forstokka sokneprest hindra det, han meinte embetsmannsborn skulde ha einerett på embetsutdaning! Blix såg ikkje heimbydi att. Han var ein klok, romsleg og fredsæl mann.

Ordtøkjet

Godt tolmøde
vinn meir en Magt.

Etter Ivar Aasen

I dette bladet

Elias Blix: Kling no klokka	1
H. Tangen: Inger I. Eidissen 80 år	2
Årsmøte i Norsk Måldyrkingslag	2
Samnorsk-pragafen – leivning	3
Garborgåret	3
Gåvor til Vestmann	3
J. Gjerdåker: Margr.	
Kjær hjå Aasen	4
Um «Gråskuggen» av Arne Horge	4
Dyresogor av Aslaug Høydal	5
Arne Horge: Mus	5
Dikt for husly av George Mackay	
Brown, ums. av Johannes Gjerdåker	6
Gustav Indrebø: Tyn ikkje norske	
ord eller norsk bøygjingsverk	7
T. Sausjord: Prolog for Voss Mållag	8
J. Krokvik: Pridlao frå Vik i Sogn	9
H. Tangen: Målet på Det	
Norske Teatret	
L.B. Marøy: Éin høgnorsk	10
Arne Horge: Navletågi slitst	12
Einar Torgilstveit: Heilagordi (dikt)	13
J. Krokvik: Um Einar Torgilstveit	14
L.B. Marøy: Krenkjing av åndsverk	14
L. Jerald: «Den försunna staden»	15
L. Jerald: Anbeheitelse m.m.	16
L. Jerald: Dagfinn Instanes	17
Johannes Gjeråker: Nils Ferling	17
Olav Aarflot: Brev frå Aukrust til Synnøve	
Riste	18
J. Krokvik: Frå gränden	18
Professoratet til Hans Ross	19
Olav Aarflot: Små føter trippar	20

Dessutan Ordtøkjet, Vestmannalaget, småmel dingar, Sagt, Telefonen, Godt sagt, Sluttdret m.m.

Økonomien til Vestmannen

No kring årsskiftet sig det inn bladpengar og gåvor til Vestmannen. Slik hev det vore kvart år, og båten hev alltid bore. Me tvilar ikkje på at soleis vert det denne gongen òg; sjå berre den store gáve lista på 3. sida!

Det er ikkje til å koma ifrå at idealisme og gevarhug alltid hev vore ein av berebjelkane for Vestmannen. Sjølve bladstellet er i stor mun tufta på dette grunnlaget. Skulde Vestmannen halda seg til reint marknadsøkonomiske grunnsetningar, hadde bladet snaudt yverlevt lenge. Me meiner det er vonfullt at hovudtankane bak Vestmannen – norsk målreising, målvern og måldyrking på Aasens grunn – vedvarande vekkjer offervilje.

Med desse ordi ynskjer me eit godt komande år for høgnorsk mål!

Inger Indrebø Eidissen 80 år

Den 14. desember i år fylte ein av dei trugnaste og beste vete-ranane i høgnorsk-krørla år: Inger Indrebø Eidissen. Ho hev stødt sta-de traust og trygt i den norskdomstra-disjonen som

hev bore nynorsken fram til den tidi me liver i no. Trottug og fast hev ho vore med på å halda uppe den heilrende, klassiske nynorsken - høgnorsken - med ubrjotande band til Ivar Aasen, i den form nynorsken hadde fenge og slege seg til ro i då far hennar Gustav Indrebø stod i bardagen. For oss unge som hev fylkt oss i målrørla det siste tiaret, hev studnaden frå Inger Eidissen vore kjærkomen og sæl. Ho hev jamt målbore voner um å vinna fram med det rotnorske, upruta og udeilt. Talone hennar på ymse landsmøte og stemnor hev vore greide vitnemål um at me unge hev aksla ei fyreloga som målmennene fyre oss hev bore, men

som nokre ættleider innimillom hev kasta av seg og sett til sides.

Det samnorske dragsøget hev ingi kraft på ungdomen lenger, og det er no tid til å finna fram på dei attragrodde stigane og rydia nytt land for høgnorsken. Medan dei kulturimperialistiske vindane tutar um husnovene våre og trugar den nasjonale serhatten vår, aukar verdet av målreisingi år for år. Målsynet til Gustav Indrebø er enno aktuelt og livsført. Me kann segja med like stor yvertyding som Indrebø i 1926 at dersom målet vårt skulde verta utskjemt eller tynt, so kjem den tid at «etterkomarane våre vilde ynskja dei kunde grava det norske målet upp or jordi att med fingrane. For eit norsk folk treng eit norsk mål!»

Det er stunder enno til å berga det norske målet frå utarming og uppblanding med bokmål, men me hev ingi tid å missa. Difor lyt me trø til med same, i strid og tenesta for det norske målet og folket.

Me ynskjer Inger Indrebø Eidissen til lukka med åremålsdagen og alt godt i tidi som kjem!

Håvard Gunnbjørnsson Tangen
formann i Høgnorskringen

Årsmøte i Norsk Måldyrkingslag

Heidersgåva av Gjelsvik-fondet til Alv Askeland, Hardanger, og til Jens Brekke, Vik i Sogn

Norsk Måldyrkingslag (Akademi for det Norske Målet) hev nyleg halde årsmøte i Oslo, styrt av formannen Fridtjov Sørbø.

Heidersgåva av Gjelsvik-fondet for 1997 for den beste nynorske boki når det gjeld innhald, stil og reint, norsk mål vart gjevi til Alv Askeland, Hardanger, for boki "Folkesuverneniten" – Stortinget og Grunnlovi, kontra norsk medlemskap i Europa-unionen" (Norsk Bokreidingslag), og til Jens Brekke, Vik i Sogn, for "Vetlaboki" ei songbok for barnehagar (Heimastølen forlag). Bøkene er skrivne på framifrå høgnorsk mål (i-former).

Attåt årsmelding og rekneskap vart det lagt fram melding um arbeidet i Norsk språkråd (der laget er med), Norsk Barneblad, Opedals-fondet og Festøy-fondet.

Kultursjef Arne T. Aabø frå Tokke i Telemark heldt ei forvitneleg utgreiding um Olav Grimdal og livsverket hans. Han døydde i sumar 96 år gammal.

Den unge formannen i Høgnorskringen, Håvard Tangen (22 år), greidde ut um målbruket i Kringkastingi. Han gav mange døme på det ringe målet som ofte vert fram-bore der. Han la fram døme på gode norske avløysarar.

Til ny formann vart vald Magnus Robberstad, Akershus, etter Fridtjov Sørbø, som vart innvald i styret. Elles er desse med i styret: Johan Forsmo, Johan A. Schulze og Arnlaug Skjæveland. Skrivar er Hallvard Bergwitz. **H. B.**

Kjære lesarar!

Mange hev nytta girokortet i nr. 9 til bladpengar og gåvor. Me takkar hjarteleg! No gjeng me snart inn i 15. årgangen, og me bed dei som ikkje hev sendt pengar um å gjera det ved fyrste høve. Vestmannen må tryggjast!

Takk for 1998. Og god jul og godt nytt år!

Vestmannen

Vestmannen kjem med 10 nummer i året
Bladpengar kr. 150,- for året
Studentpris kr. 100,-

Kan tingast på poststader og frå
Vestmannen, 6143 Fiskåbygd

Postgiro: 0802 4 25 63 92
Bankgiro: 6504.10.12484

Utgjevar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen
Telefon 55 31 79 29 / 55 16 37 32

Tilskrift for all post: Vestmannen, 6143 Fiskåbygd
Internett: sambandet.home.ml.org

Bladstyrar:
Jostein Krokvik
6143 Fiskåbygd
Telefon 70 02 14 29

Rekneskapsførar:
Helge Liland
Midgeilen 16
5067 Store Milde

Prenta hjå:
Nytrykk as
6143 Fiskåbygd
Telefon 70 02 13 07
www.nytrykk.no

VESTMANNALAGET

Møtelista for hausthalvåret 1998. Frårekna
jolemøte vert alle møti haldne i Bryggens
Museum. Fast møtetid kl. 19. Mat, kaffi og
Tuftekallen er faste innslag.

Fyrste møtet på nyåret vert torsdag 21.
januar. Reisesekretær Ole Johan Hauge talar
um Bosnia.

Alle møti vert kunngjorde i Bergens
Tidende laurdagen fyreåt, og like eins i
Vestmannen.

Formann: Leidulf Hundvin, Lillehatten 242,
5033 Fyllingsdalen. Tlf. 55 16 37 32.

Skrivar: Lars Bjarne Marøy, Eliasmarken 14,
5031 Laksevåg. Tlf. 55 34 33 77.

Kassastryrar: Bjarne Storheim, 5023
Sæbøvågen. Tlf. 56 37 10 71.

Samnorsk-parrafen – leivning frå ei svunni tid

Ivar Aasen-sambandet vender seg med dette til styret for Norsk språkråd og bed det um å gjera framlegg um å strjuka samnorskparagrafen i gjeldande lov for rådet. Denne paragrafen høyrer ikkje heime i 1990-åri, men er ein siste isnande gufs frå den gongen dei statlege målmekanikarane vilde skuva saman bokmål og nynorsk til ei samnorsk skranglekjerra.

Sambandet meiner paragrafen stend i sein motstrid til dei hine lovparagrafane, som strikar under at arbeidet i rådet gjeng ut på å taka vare på den målslege arven i Noreg. Samnorskpolitikken som staten fylgte i dette hundradåret, hev synt seg å vera til stor skade for sambandet millom fyrrtid og notid i målet og hev valda vanskar hjå unge og gamle med å læra reglar og kunna skriva nynorsk. Rettskrivningsreformene kvart tjugande år hev brote sund det ein gong so yversynlege regelverket i nynorsken. I staden for å halda fram med å lempa nynorsken til bokmålet – med det målet å nå nærare "samnorsk" – lyt rådet gjera heilumvdending og avlysa bannstøyten mot dei tradisjonelle formene frå fyre 1938

Set samnorskparagrafen på musem og tak burt fatwaen mot høgnorsk, Norsk språkråd!

Årsmøtet i Ivar Aasen-sambandet 17.10.1998

Gjer Garborgåret til nynorsk merkeår!

Utgreidingskontoret Nynorsk Plan Ny Net arbeider med eit forprosjekt til Garborg-året 2001, då det er 150 år sidan målmannen og diktaren Arne Garborg vart fødd.

Ivar Aasen-sambandet helsar hjarteleg velkomi tiltaket med å høgtida ekteparet Hulda og Arne Garborg. Det er naudsynt og rettkome å lyfta fram att livsverket deira og gjera kjent det målsynet dei stod og stridde for. Arne Garborg sende med «Den ny-norske Sprog og Nationalitetsbevægelse» ut det viktige manifestet for nynorsk i si tid, og tankane hans gjeld den dag i dag. Garborg sette seg kvast imot idéen um å vilja reformera dansken til eit norsk mål – han varsla det ikkje vilde føra fram og vart sannspådd. Ikkje minst lagde Garborg vekt på nasjonale argument for nynorsk. Desse argumenti synte seg i sin tur å gjeva nynorsken medvind og framgang heilt til målstretet vart tynt av kvelartaket til samnorskbyråkratane i staten. Kunnskap til tankegodset å Garborg krevst for å skapa ny glod og gneiste til framtak for nynorsken. Garborg-året må setja alle gode krefter inn på å skapa blåster um høgnorskningen Arne Garborg – som torde drøyma um at den norske nasjonen skulde realisera seg sjølv, ei uppgåva me enno er undervegs med.

Årsmøtet i Ivar Aasen-sambandet 17.10.1998

Gåvor til Vestmannen

Reidar Thornes, Oslo, 1000. Johannes Gjerdåker, Voss, 250. Kristi Øye, Dalekvam, 100. Ivar Eskeland, Oslo, 350. Ivan Digernes, Oslo, 150. Jostein Budal, Lesja, 50. Marie Lindblad Holm, Oslo, 50. T.H. Langsholdt, Oslo, 150. Johan A. Schulze, Oslo, 100. Askild Horneland, Stord, 50. Olga Meyer, Oslo, 50. Henning Henriksen, Os, 50. Bjarne Brekke, Søreidgrend, 50. Per Mardal, Sandane, 50. Gudrun Dahle, Ølve, 50. Inger Indrebø Eidissen, Oslo, 1850. Sveinung Helgheim, Oslo, 200. Ludv. Jerald, Bergen, 200. Kjell Thomsen, Rådal, 150. Gunnar Gilberg, Minde, 50. Ole Gilje Dale, Skien, 50. Håvard G. Tangen, Oslo, 100. Klara E. Hartveit, Indre Arna, 50. Jan Jøssang, Voss, 50. Njål Vere, Vanse, 50. Askild Gjerstad, Dumfries, Skottland, 60. Fr. E. Jensen, Aarhus, Danmark, 1000. Magne Askeland, Indre Arna, 150. Per Spilling, Atrå, 100. Gudmund Hovland, Landås, 100. Knut O. Dale, Odda, 100. Hallgeir Flø, Oslo, 100. Kåre Magne, Hobøvåg, Kleive, 50. Magne Myhren, Oslo, 50. Kjetil Aasen, Oslo, 100. John Marheug, Fyllingsdalen, 50. Eli Freim, Etne, 50. Birgit Jørgensen, Kristiansand, 100. Honoria Jerald, Bergen 100. Arne Amundsgård, Bøverbru, 50. Arnold Lund, Sandnes, 250. Øystein Færøyvik, Solheimsviken, 150. Per Aak, Kviteseid, 50. Helga Hirth, Bergen, 50. Nils Haukås, Paradis, 50. Matthias Johannessen, Morgunbladid, Reykjavik, 100. Salmund S. Jarane, Bergen, 150. Sigbjørn Heie, Frekhaug, 100. Halvor Sigurdsen, Kristiansand, 100. Liv Nyborg, Kysnesstrand, 50. Olav Bakken, Bergen, 50. Kjell H. Knivsflå, Bergen, 150. Halldis Torvund, Hinna, 50. Bjarne Målsnes, Kokstad, 50. Johannes Heggland, Tysnes 150. Alv Askeland, Utne, 100. Aslak T. Fjemedal, Vatnstraum, 100. Andreas Nordvåg, Tromsdalen 50.

I alt i dette bladet kr 10 210,-.

Hjarteleg takk frå Vestmannen!

Margrete Kjær vitjar Ivar Aasen saman med Gustav Vigeland og Augusta Finne

Av Johannes Gjerdåker

I boka "Nils Kjær og hans samtidige. Erindringer 1895-1924" (Oslo 1950), fortel Margrete Kjær om ei vitjing hjå Ivar Aasen vinteren 1885, då Aasen var i sitt 82. år (s. 85-86). Denne forteljinga er ikkje attgjevi eller nemnd i nokon av dei tre Aasen-biografiane frå 1996, av Jostein Krokvik, Kjell Venås og Stephen J. Walton, men soga er minneverdig, slik som mykje i denne boka. Margrete Kjær var fødd 1872, ho var dotter til Fredrik Christian Dons og Ebba Johanne Ullmann. Aasta Hansteen, den fyrste store målkvinna, var syskinbarn til mormor hennar, og Viggo Ullmann, målmann og folkehøgskulestyrar, var ein morbror.

Millom venene hennar i ungdomsåra var Gustav Vigeland og Augusta Antoinette Finne, som i venekrinsen vart kalla Gusten; ho var syster til Gabriel Finne og oppvaksi i Bergen. Dei tre unge venene gjekk stundom på tur om sundags-føremiddagane, og ein sundag i januar 1895 drog dei av stad for å vitja Ivar Aasen som då budde i Holbergs gate. Margrete Kjær skriv: "Gusten Finne heldt nettopp på å modellere ham, og Vigeland hadde lovt å bli med hjem til ham en kveld og avsi sin dom om arbeidet hennes".

Om Augusta A. Finne (1868-1951) og hennar byste av Ivar Aasen står det i Norsk Kunsterleksikon (1982): "Finne debuterte på Høstutstillingen 1896 med en byste av Ivar Aasen (brons, Nasjonalgalleriet, Oslo, Kunstmuseet Kjøpenhamn), modellert få måneder før hans død i en detaljrik, naturalistisk stil". – Som ein ser av forteljinga til Margrete Kjær var Augusta A. Finne i full gang med modelleringa nærmare to år før enn Ivar Aasen døydde.

Det var iskaldt i romet til Aasen då dei kom inn, og det fyrste Vigeland gjorde, var å leggja seg på kne ved omnen og få varme i romet, så laga han kaffi. No fortel Margrete Kjær vidare:

Ivar Aasen var blid og vennlig; det var noe uendelig rørende ved den gamle lærde mannen, nettopp dette at han var så blid, også mot meg som var fremmed, rørte meg dypt. Av en eller annen grunn minnet han meg om illustrasjonen til Den syvende far i huset, kan hende det var den pipende stemmen hans som gjorde det. Han ville vite hvor jeg kom fra, og jeg

skyndte meg å nevne Viggo Ullmanns navn. Jeg fortalte at jeg hadde vært fem somrer ved folkehøyskolen i Seljord der vi sang Aasenske sanger både morgen og kveld. Han nikket vennlig – han kjente Ullmann, sa han.

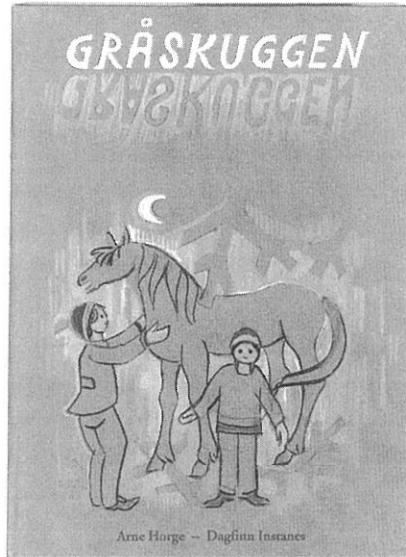
Da kaffen var drukket, trakk Gusten frem bysten hun holdt på med – den stod borte i en krok, dekket av våte kluter. Disse ble fjernet, og Vigeland så ettertenksomt på arbeidet hennes, så nikket han anerkjennende og trakk jalleermene opp. Gusten ble sjøeglad, hun ga den gamle modellen en vennskapelig dult i ryggen og sa: "Stram deg opp, Ivar! Nå skal Vigeland fikse på deg".

Vigeland naglet øynene i offeret, tok 5-6 strøk nedover ansiktet med de sterke nevene sine – og plutselig sprang alle trekk lyslevende frem. Det var merkelig å se.

Like etter tok vi farvel. Ivar Aasen var like blid da vi gikk som da vi kom. – Tro, om han ikke var lettet da vi forsvant ut av døren.

*

Ikkje lenge etter dette innsteget hjå Ivar Aasen vart Margrete kjend med Nils Kjær, som ho vart gift med, og det er til han ho fortalte soga ovanfor og andre soger frå barneår og tidleg ungdom. Det var våren 1900, Nils Kjær var då sterkt oppteken med studiet av Giordano Bruno, men dei gjekk likevel morgonturar, og han bad henne fortelja slikt ho hadde sett sjølv; det ville ho meir enn gjerne, endå om ho merka at han lydde berre med eit halvt øyra, så djupt inne i sitt eige som han då var. Mange år etter skreiv ho ned desse forteljingane, med eit godt motto: Når eit vanleg menneske ser attende på livet sitt og skriv om det, får det skrivne verd einast ved å vera ei sannferdig soge – i motsett fall har det ikkje nokor meining det heile.

Arne Horge si barnebok komi

Dette bladet var mest fullført då me fekk barneboki til Arne Horge, *Gråskuggen*, frå Norsk Bokreidingslag. Boki hev vore påemna heller lenge, og det som hev kravt umfram tid, er arbeidet med teikningane. Det hev vorte ei fullillustrera barnebok i stivband, med minst ei teikning på kvart uppslag, på dei fleste uppslag fleire. *Dagfinn Instanes* er meister for illustrasjonane, saman med hjelparane sine Maria og Margreta. Diverre miste Instanes livet i ei travikkulukka då arbeidet var fullført.

Ei bok um gjentor og hestar, skriv forlaget. Jau då. Dessutan er det ei bok der det er vanskeleg å skilja millom draum og røynd, og ikkje er dette viktig heller. Teikningar og tekstu høver i hop som hand i hanske i dette boklege kunstverket, grafisk tilrettelagt av Jo Gjerstad, til høgtlesing og biletfantasering for dei minste, og til lesing for aldersgrupper upp til 10-12 år, og eldre.

Jostein Krokvik

Festleg og fargerik barnebok

Arne Horge: Gråskuggen

Ei fiks og fantasieleggjande forteljing um gjentor og hestar, gjenomillustrert av Dagfinn Instanes og dei unge hjelparane hans.

I band kr 168,-

Norsk Bokreidingslag

Postboks 684 – 5001 Bergen

Telefon 55 31 66 29 – telefaks: 55320356

Dyresogor av ein dyreven

Aslaug Høydal:
DYRESOGER
og andre sanne soger. Livsminne.
Atheneum 1998

Aslaug Høydal er godt yver 80, og bøkene ho hev skrive, er ikkje langt ifrå eit halvt hundrad. Ein dyreven hev ho alltid vore, og serleg hev ho kanskje lika å fortelja um dyr og born. Born hev dragnad til dyr, anten dei bur på land eller i by; soleis hev det vore og soleis vert det, ingen kann løyse seg frå den naturi me er lut av. Same kor sterk sans Aslaug Høydal hev for dyri, er "Dyresoger" i år fyrste boki ho hev skrive som svarar til denne titelen. Under "andre sanne soger" er elles med både "Lærarsoger", "Kjeringar eg budde hjå" og "Andre soger". Men endå um alle desse "andre" sogone er leselege og forvitnelege nok, er det dyresogone som er grunnkjernen i boki, både tematisk og i sidetal.

Ja, Aslaug Høydal hev sterk sans for dyr, og ei uvanleg innlevingsevne i livet og veremåten til dyri. Dette hev den klåre årsaki, trur eg, at ho er uppviski med dyr og glad i dei. Det er ikkje dei store villmarksdyri ho fortel um, det er geitene frå barndomen, kyrne, hesten, sauken, katten, høna, grisene, jasen (haren), ikornet og endåtil mauren. Det er fin og triveleg lesnad.

Aslaug Høydal hev ofte namn på

mange av dyri, og det er tydeleg at ikkje minst geitene stend hjarta hennar nær. Ho forel um korleis Lyse lærde seg å bøygja ned raunar eller rognar og eta lauvet, men då Lyse ikkje vilde lata dei andre geitene få eta med seg, hausta ho den lærdomen og det svara seg å dela. Dyri lærer av menneski og dei lærer av eigne feil, skriv Aslaug Høydal. Ho skriv nokre soger um geiti Skjonne som ein gong vart ormtungti, vert sjuk, og sistpå fær ein lækjedom like underfull som uskynleg. Di meir me ikkje skynar, di rikare vert livet, skriv ho. Skjonne synte eit utrøleg mod imot lausbikkjor som skræmde geitene, ho dreiv dei på flog. Tenk um menneski hadde same modet, våga meir enn me torer, for å verja dei me held av, skriv forfattaren. Ho fortel um kui Gullsi som gret tårar då ho vart ifråteki den nyfødde kalven; ho syrgde. Og ho ar takksam for trøyst. Då Aslaug Høydal tok med denne hendingi i eit bokmanuskript, fekk ho det att og ein tåpeleg forståsegpaar av ein konsulent hadde skrive under: TØV! Ho måtte taka ut denne røynlege hendingi for å få ut boki, men med tidi hev me fenge andre synsmåtar på dyr, kann forfattaren skriva no. Dyri tenkjer, hentar hjelp, skynar når me er sorgfulle, prøver å trøysta, segjer ho.

Fra uppovksteren på garden Anåksosi i Øvre Telemark hev Aslaug Høydal med

ein lærdom etter far sin, som nok hev vore kjend og etterlevd på so mange gardar: – Sit aldri på når hesten hev lass, skuva i motbakkane! Um grisene fortel Aslaug Høydal at han korkje er dum eller vrang, han er klok og godmodig berre me tek han på rette måten. Vinje rosa visst òg grisene; ein gong gjekk han og tala med grisene i staden for å høyra på Bjørnson! Aslaug Høydal er ikkje åleine um å ha age for maurane, hjå dei gjeng ingen ting på slumpr, stadfester ho.

Eg hev i denne umtala halde meg til dyresogone, men det må segjast at det Aslaug Høydal skriv um mennekje ho hev kjent, er like tiltalandee og fylt med forståing og varme. Anten ho no skriv um lærarar eller andre, som til dømes Jørgen Bukdahl på Askov, eller um kvinnor ho budde hjå i vandreåri, som ho segjer. Eller um foreldri sine. Språket til Aslaug Høydal, litt Telemarks-farga, er godt, og som alltid gledeleg å lesa.

Forlaget hev råka godt med mjukt umslag i grønt med raud titel og brunleg foto av 18-års Aslaug Høydal og nokre av geitene. Boki er helst skrivi for vaksne, men born og unge vil ha glede av henne, og boki høver framifrå til høgtlesing. Aslaug Høydal hev i mange, mange år budd i Skjåk, og når det no lakkar til jol, vil folk vonleg ikkje gløyma denne boki.

Jostein Krokvik

Mus

Av Arne Horg

Då eg vart vaksen nok til å vera burte frå gardane som slåtbehjelp, var ljåen framleis mykje brukt til å leggje nedåt heile engstykke med, serleg på stølane. Du laut vera van med ljåen skulde du ikkje slite deg ut og verta stiv som ein krakk dagen etter. Ledug og mjuk stuttov på vrang slått, og langovr på letta-re, god til å slipe, god til å kvetja, god til å skjefte ljåen på orvet.

Når det gjekk mot slutten tå slåttemøyten, rymde mysene. Dei venta i det lengste med å springe ut på snaude markji, men når siste skåren stod for tur, var det ikkje bøn um anna, skulde dei halde seg undan ljåeggen. Markmyser og vånd. Dei berga seg pilande i ope lende og inn i smågraset ved utgarden. Aldri at eg sette etter dei for å taka livet av dei. Eg visste at det vilde verta nett like mange myser i kjellaren til vetteren anten eg drap nokre eller inkje sumars-tid.

Men det hende at eg i vanvare opna musereir med ljåen, og ut valt det hårs-naude, blinde ljoseraude musungar eller slike som var litevett meir ferdige og lell var utan vet til å ryme. Då trakka eg dei i hel. So slapp dei venta på kråka. Eg kunde ikkje merka dei under skosulanen.

Mangt har endra seg sidan den gong.. No slår eg min eigen gard, og eg har fylgt litevett med tidi og brukar motorslåmaskin. Det hender eg høyrer musi pip i dødsangest gjennom motorduren når ho ikkje vinn å halda undan for maskinkniven. Og ho kjem fram med avkappa føter og tarmane ute. Eg trakkar henne i hel. Det er som å trakka på eit lite røte eple. Dei fleste ser eg sjølv-sagt ikkje. Men eg har ei kvek liti terri-ertispe her på garden, og ho likar å vera med på slåtteteigen og leite etter mus. Alle skadde drep ho på blunken, og mange av dei som har berga seg for kniven, tek ho nok med. Ho et dei stødt med hovudet først, det siste eg ser glid ned er muserova.

Det hender eg vert var ei mus smett innatt i slåtten framfyre kniven. Då køyrer eg eit bel med halv fart. Ein skal ikkje vera noko råskinn. Det skal vera bergingson for myser òg. Eg kan slumpa til å segja det ved ein granne at i år har det jaumen vore mykje mus. Då har han ikkje sett ei einaste mus han der-som han har fylgt betre med i tidi enn det eg har gjort, og krabba upp i traktorsætet. Eit lite skrik i dødsangest når ikkje upp frå under dekslet på skiveslå-maskinen. Og både skriket og musi går so det hugar upp fôrhastaren og vert lagt i silokummen.

Automatikken tek vare på alt. Daude myser, lausjord og kyrræpor. Tru kvar utviklingi vil taka vegen? Damle kattor. Dauve stivbeinte hundar. Foreldrelause gråtande born. Arbeidsuføre innvandrurar. Feite sjuk-lege førtiåringar med låg IQ og dårlege tener. Tru kva dette vil få å segja for mjølkekvaliteten på bordet åt oss vel-lukka?

George Mackay Brown

Diktet nedanfor, "Eit dikt for husly", er omsett etter "A Poem for Shelter" som står i diktsamlinga "Following a Lark" av George Mackay Brown (1921-1996) frå Stromness på Orknøyane. Boka kom ut vinteren 1996, kort tid før enn diktaren døydde.

Eit dikt for *husly*

Til norsk ved Johannes Gjerdåker

Kven har sett opp huset sitt millom stjenone?

Kven har gjort til sin bustad

*morgenrøden og stråleglansen i vest
der sola glader?*

Kven har lært ørna opp til

*å byggja heimen sin på ei
fjellhylle nær snjoen?*

*Og den vesle musa i ei hole trygg for
hauk og plogskjer?*

Albatrossen bur i huset av

snjostorm og sjørøk

sør for Kapp Horn, han

"søv på sine eigne venger".

*Kva har Ordet valt til å vera sitt
hus millom menneske?*

Ein stall på deling med vinterbuskap

Men det var for å setja i null

kongeborger og

pyramidane til daude

glimesteinprydde faraonar.

*Dei sanne ervingane til jorda er
folket*

Som helst vil bu i vandalausen hus

Ikkje for tett i hop, men nok

for greneskikk

*Der ein huslyd kan sitja i fred
under sitt eige møne.*

*Det er nok stein i Alpane, i Ural
i Himalaya*

Til å bryta ut ein million hyrnesteinar

Men alltid, om vinteren, under

stjernor av tornar

*ventar landstrykarar, dei som bryt isjuklar
dei heimlause.*

Gode nynorske bøker til gåvor

Prisar fritt tilsendt:

- T.O.Nomeland: *Korleis skal ein nyitta ut runar og ungtre på gardane.* Stivb. Rikt ill. kr 125,-.
- Ottar Rygg: *Viser og vers i ein skumringstime.* Stiv. M/notar og teikn. kr 125,-.
- *Det finaste diktet mitt.* 3 dusin forf. med fine dikt. 80 s. Ib. kr 150,-.
- *Foredraga frå Johannes Skarsseminaret i Valle 1997.* 142 s. Stivb. kr 150,-.
- Ånund K.: 3 stk. 1-3. *Skrøneboka mi* kr 125,-.
- Sigbjørn Heie: *På isflaket og andre forteljingar for born.* Stivb. kr 125,-.
- Sigbjørn Heie: *Nattsongaren.* Prosablanding for vaksne. Stivb. kr 150,-.
- Johan H. Grimstad: *Kornet og freden.* Dikt. Stivb. kr 150,-.
- Lars Rysstad: *Vektaren.* Dikt. Stivb. kr 125,-.
- Ole-Birger Olsen: *Månen er ein full mann.* Diktdebut. Stivb. kr 125,-.
- Sverre Søgnen: Birgjitt Lien. *Ei soge om kjærleik frå rallartida.* Stivb. kr 200,-.

Send pengane til kto. **28.05.25801**
og få bøkene posten.

Det er utruleg tilstrøyming av
nynorske bokmanus! Kom med
nynorsk, du òg!
Skriv etter bokliste med over 40
titlar!

Setesdalsforlaget

N-4690 Valle

Faks 379 37 098, tlf. 379 37 097

E-post:

setesdalsforlaget@online.no

Lat korkje norske ord eller norsk bøygjingsverk tynast!

Av professor Gustav Indrebø

Vestmannen hev et tid gjeve att av bladstykki som Gustav Indrebø skreiv i målpressa i dei lagnadstunge millomkrigsåri til verjemål for den tradsjonelle nynorsken, høgnorsken. Indrebø var ein fin polemikar, som dertil hadde uvanleg stor målkunnskap – stundom større enn dei som førde ordet imot honom og kytte av at dei med politisk makt skulde vinna fram anten målfolket "peip eller kvein". "Lat korkje norske ord eller norsk bøygjingsverk tynast!" stod i det framifrå bladet "Austland" på Hamar den 21. oktober 1937. Austland var då inne i 16. årgangen.

Det var sers forvitnelegt å lesa frå ordskiftet på målmannsmøtet i Gjøvik. Underskrivne vil òg gjerne få vera med med eit lite innlegg. – Eg hev då butt på Austlandet i um lag 30 år.

Ein av dei vyrde talarane sa (etter meinungi): Me lyt stå vakt um sjølve dei norske ordi, so dei ikkje vert uttynte. Når me berre det gjer, hev det mindre å segja um ordformene, bøygjingsverket vert av-veikt, – um visor vert umbytte med viser.

I denne utsegni er der etter mitt vit noko som er radt rett, og noko som er skeiwt.

Det er rett at me skal taka vare på dei norske ordi. Draga deim fram, sleppa deim til, og syna at det norske ordtilfanget *rekk til*. Dette er ei ov-viktig side av målreisingi, og talaren (lektor Kløvstad) skal ha takk for di han strikar so sterkt under det.

Derimot er det etter mi syn skeiwt å segja at det ikkje hev so mykje på seg um det nynorske skriftmålet takper ei sernorsk bøygjingsform som *visor*, *vikor*.

For det fyrste må me koma i hug, at dersom me skjer ned på det sernorske ljodverket og bøygjingsverket, skapar me samstundes ringare livevilkår for dei norske *ordi* òg. For dei norske ordi treng eit norsk ljod- og bøygjingsverk til å liva i. Når norskdansken hev kunna taka upp etter måten so lite av sernorske ord, er ein hovudgrunn den at det norskdanske ljod- og bøygjingsverket er so unorsk.

Bøygjer me nynorsken inn under

norskdansk i ljod og former, so gjer me honom òg tilsvarande mindre før til å melta norske ord, serskilt *sermerkte* norske ord. Når t.d. det trøndsk og nordnorske ordet ei *vækje*, fleire *vækjer*, skal stavast ei *vekje*, fleire *vekjer*, er eg rædd for at det vert ubrukande i skrift. Inge Krokann skreiv um *bussur* (sterke far i snøen). Det ordet taper seg mykje og vert mindre tevlefört, dersom ein skal stava *busser*. Ein normal-nynorsk skrivemåte *bus(s)or* er derimot ikkje drepane for ordet.

For det andre er bøygjingsverket *i seg sjølv* eit ovviktigt målmerke og nasjonalmerke. For det nynorske skriftmålet vilde det av den grunn òg verta eit ovstort tap um fleirtalsbøygjingi *visor*, *vikor* skulde gå ut. Hovudskilmerket millom dei norderlendske måli norsk og svensk på ei side og dei sentrale og sudlege germanske måli (medrekna dansk) på hi, er at norsk og svensk hev halde uppe full-ljodande endingsvokalar, men dei sudlegare germanske måli (medrekna dansk) hev fenge berre *e* eller ingen ting i ord-endingane. Dette skilmerket heng saman med det djupaste i målet, sjølve tale-framburden eller aksenten. Me her i utkanten av german-verdi hev ein annan måte å segja ordi på enn germanar lenger sud. Me fær stå ved denne utkant-stoda når me vil driva målreising.

Ser me serskilt på Upplands-målføri, skal me finna at dei hev halde uppe ikkje lite av *o*- og *u*-endingar (*o* og *u* er jamgode her). Eit skriftmål utan *nokre o*-endingar vert difor ein ringare representant for Upplands-målføri òg enn

den nynorsken me hev no. På Upplandi – flatbygdene òg – heiter det ei *viku*, *vikur*, *vikun*; *hosø*, *hosor*, *hoson*; dølemåli hev dertil typen *visu(r)*, *visun*. Og det heiter i dativ *hestom*. Skjer alle desse *o*- og *u*-endingane ut or skriftmålet utan noko slag vederlag, og eg tenkjer at skriftmålet kjem til å kjennast fatigt og klanglaust for den som hev øyra for talemålet på Upplandi! Me lyt sjå målet i samanheng. Då lyt me sanna at alle desse *o*- (*u*-)endingane er med og gjev Upplands-måli klangfargen sin, – det same um ikkje *o*-ane og *u*-ane kjem nett i dei same ordi i alle bygdemål. Og då lyt òg *o*-endingar koma att *einkvan staden* i normalmålet, dersom normalmålet skal verta ein sannferdig representant og sammennar for bygdemåli på Upplandi. *Samklangen* i målet er ein røyndeting likso vel som noko anna. – Det som er sagt her um *o*-endingar, gjeld for *i*-endingar òg: *i*-endingar med må koma att *einkvan staden* i normalmålet. Dei som brukar *a*-mål i namnordi (*sola*) bør difor ha *i* i tillegsord og partisipium (*opi* dør, *utsli* trøye; gjerne òg: hev *biti*). Men dette skal me ikkje tala um denne gongen.

Sume er rædde for at det er ikkje moderne nok med bøygjingsformer som *visor*, *vikor*. No ja, *o*-endingar av alle slag vart "umoderne" ikring reformasjonstidi og hev vore det sidan; det skulde berre vera *e*. Men i talen hev *o*-endingar ikkje dess mindre halde seg på trass i 400 år. No skulde me gjera den æra på deim å lata deim verta "moderne" att. Det er slikt me hev målreising for.

Eg vil telja målfolket på Austlandet til å halda på skriftformi *visor*, *vikor*, kva so målresolusjonen gjer til "offisielt" mål. Austlands-målmennene hev i røyndi ein serskild grunn til å verja den formi. For *o*-endingar hev i det heile halde seg betre i austnorsk enn i vestnorsk. Difor fell det lettare òg for Austlands-målmennene å merka tapet når bøygjingi *vikor*, *hosor*, *visor* kjem burt, enn for sume vestlendingar.

Voss Mållag sin hundradårsprolog

Ungdomshallen 18.4.1998

Av Torstein Sausjord

*Skal båten bera vår store kjærleik?
Skal båten bera vår tunge sorg?
Skal båten ein gong landa
der kor all vår lengt og logne lyst
hev stunda mot i dette stutte liv?*

*Voss, staden millom fjordane tri:
Harang, Oster og Sogn –
Kven treng vel skutor som han?*

*Einast mot solrenningsætt
kan vossen på fjell og finne
turrskodd seg leikande tvinne.*

*Og Vossaskuto sjølv hev mastrer tri:
Den hornute nut; Den løna horg;
Den kvite nos –
Men heilt utan like er seglet,
Graosido, høgt og breitt.
Og fremst i stamnen der kneisar
ein gallionsfigur som forvitnar den
mest blaserte turist: Struttande Jordalsnuten.*

*Men kjølen er mest eit vedunder
der han strekkjer seg blenkjande blå
frå Stalheim i aust og til Dale i vest.*

*Og her på skuto si rorskartilja
er me sessa glade i kveld.
Under Hangurens hold.
Under Mølsturens mynde.
Under Meisterspelemannens Kringsjå.
Millom Folkehøgskulen på Seim
og Landsgymnaset på Skulehaugen –
det nynorske målet sine åndelege høgsetestolpar –
sit me sæle og kan skoda ut
på Lars Tvinde – Det Norske Teatrets vossamæle.*

*Og med ei skipsklokka
som klokkone i Vossakyrko
ringande til fest og farvel,
so lenge Finneloftet lyftar sitt møne mot sky,
kan vesser og Voss Mållag
styra si skuta mot den stølen
der soli aldri sig og graset aldri bleiknar,
mot lundar der månen alltid smiler
gjenom augustnattis kviskrande lauv.*

*Ja, alle er me båtar; hev me båtar;
sit me i den same båt.
Og utan denne båt me kunne ikkje
koma fram med alt som leikar i vår hug;
me kunne ikkje synt vår åndsens dug;
me kunne ikkje så og hausta
Herrens guddomsrug.*

*Nett difor var det gamle Ivar drog i veg
og saumfor heile landet,
for just å finna beste vyrke åt det farty
som kunne bera bod frå mann til møy
frå land til øy
på beste vis for alle dei som bur i Noreg.*

*Frå Sogn igjenom Voss til Harang –
han såg og fann rette emnet
han la til grunn
for atterreiste norske målet.*

*Det norske skipet som høver alle nordmenn,
anten dei vitjar Voss og heile verdi
eller siglar jordi rundt og endå lenger.*

*Og denne aldriferdigfarkost
med spantar, rigg og naglar
frå byrge Aargonautus,
frå drakeprydde Ormen Lange,
frå polarskuto Fram,
frå framtidsskipet Aniara,
frå neverbåten barnet leikar med i bekken –
er det Voss Mållag
samан med hundrad av andre lag i bygd og by
hev vyrdsla, stelt og skal halda fram
med å odla so lenge vårer kjem
og ungdom finn kvarandre på Vossevangen.*

*For kva er vel ein heimstad utan
eige mål og mæle.
Ein andedam høveleg for Donald Duck.*

*Difor – lat Graosido fyllast av
beste bør. Enno er Vossa-mastrene
friske i merg og ved.
Enno skal mangt slags ver
vaska over Jordalsnuten
før han er ute or sogo –
So lenge Tord Folesons*

PRIDLAO frå Vik i Sogn

*sanne døtrer og søner
lyftar vårt edlaste merkje,
skal ikkje breiaste råseglet på Noregs
syngjande skuta flerrast og falla.*

*På utkiken – skodande mot
soloppgangens heilage Fujiyama –
høyrest den glade Vangsguten
Arne si røyst.*

*Og ute på bruvengen står Gjeraok-Johannes
og måber sine visor
so fullkomne at både persaren Omar
og skotten Robert
lyt smila, medan perlor dryp frå
deira brostne augo.*

*Soleis syner det seg at skipet Voss Mållag byggjer –
hev bygd og stendig held på å byggja –
er seglført både i Noreg
og enn vidare so langt vår trå vinn.*

*Heldige er me som her
får vera med på turen til Framtids-Noreg,
der alle norske hjartespråk skal
forma Noregs rette, fulltonande og
altomfemnande storsegls.*

*So lenge du er med på denne ferd,
er du verken daud eler utbrend!
Berre sjå på din sidemann.
Provet på at min tale er sann.*

*Men ein gong om mange, mange hundrad år,
ein gong som knapt nokon veit av,
skal Voss Mållag saman med all verdis mållag
lyfta sine augo mot Graosido.
Og under Voss sitt evige storsegls
skal alle tala vel om kvarandre
på klinkande Vossamaol –
medan dei nyt den gilde rjomegrauten
i den milde brisen frå havet
som er større enn alle andre hav.
Det havet som einast er
jamstort med Vangsvatnet.*

*Då fyrist er me heilt frie for krut.
Då fyrist er Voss Mållags odyssé slutt.*

*Difor: Hyggeleg hundradårsfest alle i hop!
Aldri det tagnar vårt unge og sterke rettferdsrop!*

Ut på hausten no i år kom "Pridlao" nr. 2-1998, like gild som tidlegare, på nærmere 90 A4-sidor, ei stor bok. "Pridlao" kjem med 3 nummer årleg, og er på lag like gamalt som Vestmannen. Bladstyrar er Arne Inge Sæbø og utgjevar Vik lokalhistoriske Arkiv.

Vik herad i Indre Sogn høyrer til bygder der i-målet stend sterkt, og det syner att i "Pridlao". Vik var inne på å fastsetja i-mål i bygdestyringi, men nøgde seg med å kreja meir i-mål enn vanleg hev vore no ei tid.

Namnet *Pridlao* set me helst i samanheng med normalnorsk *prilla*, spela med fingarane på eit blåsehorn, *Prillarhorn*, og me hugsar Prillar-Guri frå Kringenbardagen i Gudbrandsdalen. "Pridlao" er målførordet. Skulde noko vera gale her, må vikjer skunda seg og senda retting!

I siste "Pridlao" finn me grunnfarande opplysningar um skyttarlagi i Vik-valdet, frå Vikøyri, Seljedalen, Arnafjord og Feios. Skyttarlagsrørsla sjaut fart utetter siste helvti av 1800-talet. Den fyrste landssamskipnaden heitte "Centralforeningen for udbredelse af Legemsøvelser og Vaabenbrug" og hadde det konervative riksstyret i ryggen. Men frå kring 1880 vart skyttarrørsla politisera og knytt til vinstrørørsla, og den nye folkevæpningi (Folkevæbningsamlagene) vart motarbeidde av riksstyret som jamvel nekta å betala ei løyving vedteki i Stortinget. Det var då Bjørnson skrev: *Gamlingen på Tinget*
skal få stemme trygt og kjækt
bagom Rifleringe
af vor unge Slægt.

"Gamlingen på Tinget" var ingen annan enn Johan Sverdrup. Stortinget greip inn og skipa "Det frivillige skyttervesen", og skyttarrørsla hev i dag meir enn 200 000 lagslemer. Berre fotballsporten er større.

Forvitneleg er det å lesa um alle ordførarane i Vik, med foto, frå 1838 til i dag. Ordføraren no heiter Erling Stadheim, han hev vore lensmannsbetjent i Gulen, Hafslo og Åral, og vart lensmann i Vik i 1977.

Elles finn me mykje tillokkande lesnad i "Pridlao", med fin samasetnad av stutte og lange stykkje, foto og notisar. Alle vikjer les skriftet, tippar eg, men folk andre stader ifrå finn mangt å gledast ved. Du fær "Pridlao" frå Vik kontorteneste, 5860 Vik i Sogn.

Jostein Krokvik

Sagt:

Eit høgnorskt skriftmål

Ivar Aasen var ein spak og stillfarande mann. Men i målspursmålet var han ein raud radikalar.

Det hadde vore målstrævarar fyre honom. T.d. Wergeland. Men han endå til dreiv det ikkje stort lenger enn til dette småpuslet med å "berige skriftsproget".

So kom Ivar Aasen og reiste sitt lysande merke: Eit høgnorskt skriftmål, nyreist frå roti av, bygt på dei beste bygdemåli, utan umsyn til dansken.

Torleiv Hannaas, Norsk Aarbok 1922.

Norsk målform

Forholdet imellem de to Sprog er forørig af en saa uheldig Beskaffenhed, at den eneste Udvei for os vilde være at anlægge en aldeles norsk Sprogform, saaledes at Formbygningen dannedes efter en eller flere af de bedste Dialekter, og Sprogstoffet dannedes ved det almindelige norske Ordforraad, med stadigt Hensyn til det gamle Sprog. Kun ved en saadan radikal Reform vilde Sprogets Nationalitet etter kunne sættes paafode; idetminste er jeg ikke i stand til at see nogen tilstrækkelig Hjælp i noget andet. Da havde vi noget, som det var Umagen værdt at arbeide paa, og da kunde vi have den Trøst, at Folket vilde have godt af vort Arbeide.

Ivar Aasen i Langes Tidsskrift 1852.

ESA og Brussel

Dei tre industritragediane sist veke [Moss Glassverk, Rena, norsk el-bil] skjedde i eit land med eit gigantisk oljefond; eit fond som vert brukt til spekulasjon i utlandet. Det kan ikkje vera særleg tvil om at det frå samfunnsøkonomiske og miljømessige omsyn hadde vore betre å sprøyta ein ørliten del av formuen inn i norsk kartong, glas og el-bil. Då kunne ein i det minste lukkast med ei bedrift – eller to eller tre, men i saker som desse er det ikkje fornufta som rår. Det er ESA og Brussel.

Ottar Fyllingsnes i leidar, Dag og Tid.

Kva drep eit mål?

"Utviklingi" drep ikkje eit mål. Det dør einast dersom viljen til å halda det uppe visnar. Det var denne viljen som var levande i Gustav Indrebø.

Inger Indrebø Eidissen i livskildringi um Gustav Indrebø (Norsk Bokreidingslag 1993)

Normaltalemålet og Det Norske Teatret

Av Håvard G. Tangen

Midt i Oslo ligg det viktigaste spiletilet for nynorsk scenekunst, Det Norske Teatret. Det vart skipa i 1913 og fekk med same ein ofseleg elddåp av publikum med sterke innslag av riksmålspøbel. Dei fyrste framsyningane enda med pipekonsert og slagsmål. Norsk normaltalemål var ein torn i auga på teatergjengarane i hovudstaden, som til midten av 1800-talet berre godtok danskfødde skodespelarar med ekte kjøpenhamnsk segjemåte. Teatret vart ei spjottegg for målrørsla, ein hyrnestein for norskt mål i eit elles danskdyrkande og riksmålshuga umland.

Enno er teatret attmed kringkastingi og kyrkja den fremste samlingsstaden for deim som nyttar norskt normaltalemål. Medan målrørsla hev preika talemålsliberalisme og dialektromantikken hev blømt på det aller frodigaste, serskilt i 1970-åri og tidleg i 80-åri, hev teatret halde trutt fram med normaliseringsarbeidet sitt. Jamvel um normaliseringi ikkje jamt er heilt prikkfri og det skurrar i øyro våre, er teatret ein liten motstraum mot hovudstemna i målrørsla, som noko einsynt hev sett inn alt på éin hest, fredding av talemålet til kvar einskild, «laissez faire- idiolekt», og vendt tummelen ned for normalisering.

Sume tider vitnar scenemålet på Det Norske Teatret um at innøvingi av målet hev vore lite grand slumsut og lettvin. Ordi stokkar seg for skodespelarane, og rett som det er fell det inn eit og anna bokmålsord og sovorne former som ikkje ein gong er tillatne i den mest samnorske, dvs. avnorska, luten av nynorskrettskrivingi. Ljodverk som snaudt høver til eit riksnorskt talemål, bankar på og vil inn når skodespelarane set opp dampen og talar snøgt. Fast og tydeleg uttala er synberrt nok ikkje noko rådande ideal hjå instruktørane på teatret lenger, og synd er det. Det gjer det både verre for teatergjestene å få med seg innhaldet i spelstykki, og det minkar gagnet og verdet av framsyningi. Rim og ordsamansetnaden er ei sida ved kvar framsyning som me ikkje kann greida oss utan, og når skodespelarane hastar av stad med avstytte og halvsvelgde stavningar, misser spelstykkjet noko av kvaliteten sin på vegen. Nynorsk er, i framhaldet av gamalnorsken og målføri, eit ljodskirt og vokalrikt mål, og det lyt vera ein skyldnad for teatret å få fram det beste i målet. Det er eit spursmål kor langt me bør tøy-

gja normalmålet i dialektisk og regional leid. Dersom kvar av skodespelarane plent tviheld på den reindyrka landslutsuttala, vert ljobilætet kann henda uyversynlegt og mindre truverdig i stykkjet samla sét, ut ifrå det miljøet som skal skildra. Ein huslyd eller ei bygd, dersom stykkjet er lagt i ein slik hopeheng, kann ikkje godt hava svært sprikjande talemål frå mann til mann. Kor som er, det er vandt og tidkrevjande å temja skodespelarane upp til å berre nyta eitt tonefall (aksent), t.d. austlandsk. I staden lyt teatret fyrst og fremst leggja vinn på å få til ei fullstendig og fast uttala av inn- og utljodar. Her er det no mykje vingling som det bør rydjast opp i.

Stykkjet *The Black Rider* hev vore sett opp på Det Norske Teatret. Upphavsskrifti til stykkjet er laga av amerikanaren Tom Waits, og alle songane, dei er det ei mukka av, er haldne og vert framførde på det upphavlege målet. Det gjev stykkjet ein uhorveleg stor bolk på engelsk mål, og det i seg sjølv er verd å taka til ettertanke. I ei tid då engelsken trengjer seg på i vitskap, dataverd og musikkliv, lyt Det Norske Teatret vera ein urikkeleg skanse for det norske målet. Me burde ikkje, so som det er gjort i *The Black Rider*, sleppa inn engelsken på einemerke våre. I dette stykkjet er ikkje døri berre sett på glytt for engelsken, men slengd upp på vid vegg. Tenk um den norske umsetjaren Ola E. Bø hadde teke seg tid til å gjeva desse fengjande songane ein norsk målbanad! Det skulde vera vel verdt ein freistnad. Me hev eit andsvar for å syna at nynorsken duger på alle umkverve, i popsongar òg.

Ein segjemåte som Det Norske
Til s. 11

Teatret burde halda fast på og grunnfesta, er trong o av slike ord som «om» og «opp», her i hermeteikn attgjevne etter offisiell rettskriving. Her triv mange av skodespelarane til den næreste og lettaste uttala for seg, dersom dei hev bakgrunn frå det sudlege Austlandet og Oslofjorden. Uttala med open o eller å er eit sersyn for landviddene kring Viki, og det skil seg ut ifrå det skire og tronge ljudverket som nynorsken lyt odla. Det er skynlegt at uttala med open o og å breider seg med den skrivemåten som råder no, men bokmålsuttala lyt ikkje vera norm og vegvisar for korleides ei nynorsk normaltala skal lyda. Uttala med trong o lyt difor vera den gylne regelen og den tilrådde rettsnori for normalmålet.

Elles syner ein snar gjenomgang og stikkprøvor i *The Black Rider* uturvande mykje slapp og slurvut uttala. Meiningi med det me her dreg fram, er ikkje å koma med surmaga påpakk og klagesongar, men å setja ljós på kvar problemi ligg - i klártekst, bokstavleg tala. Skodespelarane og instruktørane lyt taka desse små stikkprøvone som ei utmaning til å fjelga på uttala og sigla utanum dei styggaste skjeri i sjøen. Me hev i dette høvet hengt attpå dei nynorske formeine eller umskrivingane som kann nyttast i staden.

Reine bokmålsformer (forbodne i nynorsk):

Problemer (problem), har vært (vore), ein gang (gong), har sollt (solgt, nyn. selt), markedet (marknaden), moralene (moralane), va (hva, nyn. kva) er det? bevisene (provi) for det, gå galt (gale), å se (sjå), fedre (fedrar).

Låk nynorsk:

Lærdommens torg (lærdomstorget), agentanes makt (maksi til agentane), riktig (rett), på grunn av (umskriving: det kjem av, osb.), læreværelsa (læreromi), anfall (rid), ein bestemt person (ein viss, serskild mann), min visse død (umskriving: no veit eg visst at eg døy), av igjen (av att), overdrar kontoen (gjev, yverfører kontoen), hans knoklar (knoklane hans), blir mine vener (umskriving: gjera seg til vens med), i løpet av (umskriving: på, osb.), mitt namn er (umskriving: eg heiter), begynnarlaks (umskriving: hadde slik heppa første gongen, osb.), ved sidan av (attmed, jamsides), bruras krans (brudekransen), skogvaktarens (...til skogfuten/vaktaren) uansett pris (same kva verd), treffe (råka), hennar mann (mannen hennar).

Tilnærningsformer i nynorsk mot bokmål:

Begge auga (båe augo), eit auge (auga), nå (no), voldtar (valdtek), å tenke (å tenkja), gitt (gjeve) seg inn på, ønskje-kvist (ynskje-), da (då), ligge (liggja), kor (kvar), dratt (drege), viss (dersom), verken (korkje), klarte (greidde, evla), først (fyrst), venn (ven), veps (kvefs), ha blitt (vorte), opptatt (-teke), synge (syngja).

Slapp uttala og slurv:

Såmme (sume), ærle' mann, på eige (eigi) hand, hjartele', no' (noko) gale, skremmar (skrämer) meg, kan sei' (segja), skikkeli', åm døden, åpp til, ta det role', fjørar, svettar, historiane, åm våren, onde (vonde) dagar, eit håve' (hovud), e' (er).

Dokumentasjonen kunde visseleg vore rikelegare og vorte utvida, men dømi våre gjev lesaren ein viss tokke av kvar mistaki haugar seg upp. S-genitiven ynglar stort og lurer seg tidt inn, siste medljoden (konsonanten) i ljudlette stavingar vert slipt burt (e', ærle'), opning av tronge ljudar (såmme), fyrestelt personlegt varaord (pronomen) der nynorsken vanleg hev etterstelt (hans knoklar), jamleg bruk av samnorske klomberformer utanfyre læreboknormalen (tar, nå, å tenke), etter måten lite medvit um målreinising (treffe, klare), og innimillom grove brot på nynorsk formverk (problemer, har vært). Alle desse mistaki skulde det vera råd å få retta på med noko meir sans for og kunnskap um det nynorske målet. Me hev tru på at skodespelarane kann luka ut mistaki i uttala si med velmeint råd og rettleiding. Det ligg til yrket deira å suga til seg ny talemålskunna og gjera dei umbøter som trengst. I lengdi er det berre viljen det spryrst etter.

Ingen Hovden-song!

I Norsk Tidend nr 5/98 skriv Alv Reidar Dale leseleg um Stille Stunder med meir. Me lastar han ikkje for at dei attgjevne sokalla Hovden-versi ikkje er av Anders Hovden. Teksti er kalla «Joleklokker over jorda» og er henta frå forfalskingi i Norsk Salmebok. Hovden skreiv derimot «Joleklokkor yver jordi» med til dels onnor tekst enn dei 3 vers i Norsk Salmebok. Hovden skreiv 4 vers. Sjå Nynorsk Salmebok eller Vestmannen nr. 10/97. Der er ekte tekст.

Norske ord og ordlag

"Ute i verdi lærde eg tidleg at dei fleste norske ord og ordlag er til lått og lögje", fortel ein medarbeidar. Kanskje skulde høgnorskfolk koma i hug den røynsla heller enn å leita etter "rare" ord i nynorsk. I riksmål finst "rare" ord, men riksmålsfolk gjekk aldri ut og gjorde dei til lått. I slikt fall hadde riksmalet kanskje ikkje vunne so sterkt fram att! Av sume er høgnorsk og nynorsk ålmənt rekna for "rar"! Vestmannen legg til at i purisme må det òg brukast gangsyn og nykter målsans. Nikolaus Gjelsvik prøvde avløysingane sine på norsk folkemål, å fylgja faret til folkemålet, var seglmerkjed. Aasen gjekk ikkje lenger i historisk leid enn måføri; ordi i ordboki skulde finnast levande munnleg ein stad. Men sjølvsgaet trongst og trengst avleidinger til nye ord og umgrip. Og det trengst nylagningar!

Nye bøker frå Norsk Bokreidingslag

Då dette bladet var i fullføring kom endeleg boki til Arne Horge, ei sers fin fullillustrera barnebok, der Arne Horge er meister for teksti og Dagfinn Instanes og unge hjelparar hev laga teikningane. Diverre vart det siste arbeidet til Instanes for Norsk Bokreidingslag; han miste livet i ei tragisk trafikkulukka i november 1998. Boki til Arne Horge hev vore påventa med forvitenskap, og boki oppfyller alle voner. Det er eit lite kunstverk der teikningane stend fint til teksti. Arne Horge skriv utrytteleg i Vestmannen og andre blad, innanlands og utanlands; den friske litt hallingdalsfarga nynorsken er eit kjennemerke. Dette er andre boki hans, den fyrste var diktsamlingi "Rundt eit år" (1982).

Den andre nye boki er "Stølsguten" av Sigurd Sandvik. Denne boki hev me ikkje fenge i skrivande stund, men det er ei bok um gjætguten Ola og dessutan ei skildring av arbeidsliv og folkeliv i Suldal i 1920-åri. Ei bok me trur finn fram til mange lesarar. Sjå lysingar sida 4 og 12.

Éin høgnorsk, mange høgnorskvenner

Av Lars Bjarne Marøy, formann i Vestlandske Mållag

Det hev vore tala og skrive ikkje lite um høgnorsken og um normaltalemål i ymse samanhengar. Eg hev vorte spurd um kva eg meiner med høgnorsk. Sidan umgrepet ikkje er so eintydeleg som eg hev rekna det for å vera, vil eg leggja fram nokre av mine tankar um saki.

1. Det målet som eg hev funne hjå Gustav Indrebø, serleg målet i målsoga, hev eg rekna for høgnorsk. Det hev vore mynsteranande for min eigen målbruk. Då eg lærde målet, var eg sume tider i tvil um kva som var rett og godt mål. Då slo eg fleire gonger upp i målsoga eller anna som Indrebø hadde skrive. Elles hev det redaksjonelle målet i Vestmannen vore viktig. I den fyrste tidi fekk eg gode råd um strukturen i målet frå Sigurd Sandvik og Eigil Lehmann.

Eg hev dessutan lese ikkje so reint lite av den høgnorsken som hev vore nyttar i heile etterkrigstidi. Eg hev lese brev, utgreidningar oglagspapir og ikkje minst ei rad bøker frå Norsk Bokreidingslag.

Når det gjeld ordtilfanget, hev eg lært mykje av Halvdan Koht, Sigmund Skard, Rolf Thesen, Knut Liestøl, Olav Midttun og ei rad andre forfattarar. Eg hev alltid havt Gustav Indrebø til fremste fyrebilete for mi eigi rettskriving, men utan tilfang frå dei andre vilde det ikkje ha vore råd å halda målet mitt i hevd.

Målbruken til Indrebø hev for det meste vore eineform millom alle dei førande folki på høgnorsksida fram til ungdomar som nyttar høgnorsk i dag. Og ungdomar som nyttar høgnorsk i dag ser ikkje ut til å ha nokon vanske korkje med i-målet eller dei andre formene.

No er det sume som tykkjer at i-

målet og andre former i høgnorsken gjeng for langt. Dei vil kalla seg høgnorskfolk, jamvel um dei ikkje nyttar målet til Indrebø i eitt og alt. Eg tykkjer det er grunn til å retta sterke mottankar til eit slikt syn.

2. Det vert sagt at ein treng sideformer. Sideformer utifrå kva? So vidt eg veit er sideform ei gradering utifrå lærebonormalen. Lærebonormalen hev hovudformer og jamstelte former, medan sideformer er lovlege å nyttar for skulelevar og andre som vil skriva innanfor gjeldande rettskriving. Denne graderingi vert meiningslaus frå vår kant. Skulde nye former takast inn i Indrebø-målet/målsogamålet, måtte det vera som jamstelte former. For me hev det ikkje med å gradera former. Me vil ha ein fri målvokster. Det er det som gjev framgang. Det er mynstermålet, det beste målet, som skal styra for oss. Det er det som hev halda uppe ei rørsla av medvitne målfolk. Samlingar av meir moderate målfolk hev ikkje greidt å halda det gåande. Dei hev vorte uppsogne av det offisielle, det utflytande og avsle-

pande. Det er mynstermålet til Indrebø som skapar eldhug den dag i dag.

Dei formene som sume vil ha med i høgnorsken i dag hev ikkje nokon vanske fyre seg. Desse formene hev då full rett og rang fyre seg i offisiell rettskriving. Dei som vil nyttar former som ikkje er høgnorske, nyttar for det meste det som er offisiell nynorsk. Dei må gjerne slutta opp um høgnorsken, men då må dei vera so ærlege at dei segjer det er dei uoffisielle formene dei strider for. Det er mynsterformi til Indrebø som må vera farleidgjevande, ikkje det som er offisiell rettskriving. Den hev meir enn nok av.

3. Det finst fleire former som er avstikkande eller inkonsekvente. Dersom ein byrja å fila på høgnorsken, fører det berre til at mynsteret kverv og at ein fær eit mål med mange fylgjebrot. Det skjer nett det same som når elevane på den eine sida skal læra læreboknormalen, og på den andre skal skriva fritt utifrå dialekten. Du fær ei uppkloving som korkje gagnar nynorsk eller målreisingi. Høgnorsken må vera ei motvekt her. Me kann ikkje gjera same feilen som den offisielle målpolitikken frå staten og skulesystemet. Me må stritta imot. Difor må me halda fast på grunnformi. Denne grunnformi kjem ikkje til å vera eins, og hev ikkje alltid vore eins. Men me kann freista halda henne so nær til Indrebø-målet som råd. Dei som ikkje kjenner seg huga til å vera med på Indrebø-målet, fær kalla seg høgnorsk-sympatisørar. Slike trengst i aller høgste grad.

4. Høgnorskord og former gjeng att i ei rad ord. Ordi er faneord for meg, utan kvart einskilt av dei ser eg ikkje nokon grunn til å nyttar former som heng saman med dei. Eg vert uviss på heile målbruken. Sume ord gjeng att i ei rad samansettjingar. Eg hev tvinga meg til å nyttar sume ord i offisiell nynorsk, og skulde dei koma inn i høgnorsken, meiner eg at ein vil trakka yver ein viktig terskel som skil høgnorsk frå offisiell nynorsk. Eg vil ha vanskelegare for å skilja måli i eit slikt høve. Det vil verta eit slit. Høgnorsken/Indrebø-målet er målet eg skriv utan vanskar. Når eg skal skriva offisiell nynorsk, lyt eg røyna meg. Då er det ein fest å koma attende

Frisk forteljing for born og vaksne um den ni år gamle gjætguten Ola.

Sigurd Sandvik: Stølsguten

Stølsguten er samstundes ei skildring av arbeidsliv og folkeliv i Suldal tidleg i 1920-åri.

Kring kr 150,-.

Norsk Bokreidingslag

Postboks 684 – 5001 Bergen

Telefon 55 31 66 29 – telefaks: 55320356

til høgnorsken. Ein kann skriva som ein foss. Me treng ikkje byggja demning mot fossen.

Sume gjeng frå høgnorsken og mot offisiell nynorsk. Dei kjenner seg pressa til det, og gjev seg. Det er eit gruppepress dei hev vorte utsette for. Anten so held ein fast på høgnorsken, og vert utstøytt frå fleirtalet av målfolki, eller so held ein seg i lag med det store fleirtalet. Eg meiner at denne tenkjungi må slåast attende. Dei som hev vorte glade i høgnorsken og som nyttar målet lett og greidt når dei fær skriva uhindra, må få vita at dei hev ein tropp attum seg som sluttar upp um målbruken deira. Det gjev styrke og er byggjande.

5. Eg ser ikkje nokon grunn til å reformera høgnorsken med den prinsipielle strukturen han hev havt frå Indrebø og frametter. Dei som vil nyttar einskildformer som dei ikkje finn hjå Indrebø, vil finna fram til desse formene på sitt eige vis. Høgnorskframgangen millom ungdom er sterkest millom dei som skifter målform. Dei som hev lært offisiell nynorsk, held stundom mest urikkande fast på det målet dei hev lært. Utan å yverdriva trur eg at eg kann segja mange av dei unge og mest aktive høgnorskbrukarane ikkje hev lært nynorsk i skulen. Eg er sjølv millom dei som hev havt bokmål og skifta mål. Difor er problemet med dei som vil ha nye former inn i høgnorsken i stor grad eit problem for dei som hev lært nynorsk i skulen. Dei hev vant seg til ei rad offisielle skriveformer som dei hev vondt for å leggja av seg. Det viser at skal me få nye folk med oss, ikkje minst folk som skal vera aktive, lyt me satsa på Indrebø-målet.

Me i Vestlandske Mållag og Ivar Aasen-sambandet skal ikkje støyta folk ut, um dei er usamde i hovudlinone. Langt viktigare er det nok å knyta i-målssynet og Indrebø-målsynet til andre saker som kann gjeva rørsla vår ein breidare profil. Måtte Indrebø-målet verta ei kjelda til målrikdom for alle som vil nyttar godt mål. Og lat oss sleppa ei uppkloving av høgnorsken som ingen er tente med. Høgnorsksympatisørar treng me, men me treng ein einslaga og utvitydig høgnorsk. Noko anna vilde vera sogelaust og i strid med det som hev samla folk i Ivar Aasen-sambandet i dei siste 33 åri. Lat idealet vera eins, og lat oss strekkja oss etter dette idealet.

Navletågi slitst

Mette Tine Bruun:

GLASBILLEDER, dikt, 58 s.
Gyldendal, Kjøbenhavn 1997

Eg trur det er rett eit bel å sjå attende. Mette Tine Bruun debuterte i 1992 med diktsamlingi "De betydningsfulde kvinder". På framsida av den bok er det eit bilæte av ei karyatide, ei av kvinnene i den greske gudelæra som i arkitekturen vert sett til å bera tak. t.d. ein del av taket i Erekteiontempelet på Akropolis i Athen. Og det er nett kvinner som ber tungt. kvinner som ber verdi, som ber born, som er barntunge, som forfattarinnan vil syna lesaren.

I den neste samlingi, "Natmasker" (1995) finst framleis strengen millom kvinna og barnet:

går jeg tilbage
over stranden
finder jeg billedet
i sandet
kvinden med pige
på sit skød

*

Strengen er ikkje lenger so tydeleg. Og i den diktsamlingi eg melder no, "Glasbilleder", der slitst navletågi, og barnet lyt greide seg best det kan utan:

BESKYTTELSESRUM
.....
et nøgent barn
klæder sig på
trækker hinderne på plads

samler skallerne
til et velkendt
rum.

Det eg har freista å syne med dette er ikkje ei utviklingsline anten uppetter eller nedetter hjå forfattarinnan, men rettar ei endringsline. Ho skiftar utsynsstad frå samling til samling, og difor er det spanande å lesa henne, og sjølvsagt inneheld diktsamlingane hennar fleire utgangspunkt enn dei her nemnde.

Språket og taket hennar kring dikt er det same ogso inn i "Glasbilleder". Ordi hennar lagar store grovt teikna bilæte med vide flator i sterke leter. Stundom har eg vanskar med å fylge henne inn i bilæti, men eg finn aldri grunn til å tvile på at ho ærleg freistar å

fortelja meg noko som ligg henne på hjarta. Ei medrivande side ved denne siste diktsamlingi er det vernande romet som vender seg mot den som treng vernet og vert til eit stengsel:

SLØRET

Efterårets løber
bredt ud
en allé gjort af
gule blade
lyden af en klokke
spreder løvet
under deres fødder
en vals
vækker forstenede duer
løfter
hendes fintmaskede slør

et net der slutter
sig omkring en fugl

Og so vege fram til ei frigjering som kan upplevast som ein undergang:

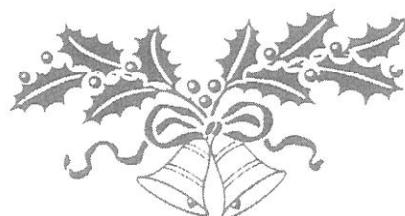
FORLIS

En tidlig morgen
rækker havet
sine hænder frem
en bølge
skyller gennem huset
og
jeg vågner
mellem deres stemmer
min kropp
et splittet sejl
en båd
der sejler mod
vinden, kaster
alt over bord.

Tru kvar ferdi går vidare for Mette Tine Bruun? På innbretten fremst i bok ser ho på lesaren halvt spottande, smilande og med ein godlidande lått på lur i augo. Kanhende har ho noko å hente frå den sida ved seg sjølv?

Mette Tine Bruun er fødd i 1956, og attåt tre diktsamlingar har ho gjeve ut barneboki "Gnæk og Knæk" (1993)

Arne Horge

Dikt og diktmål – Einar Torgilstveit

Dei som les Vestmannen hev vonleg uppdagat namnet på ein ny diktskrivar siste par åri. Einar Torgilstveit. Dikti hans hev ikkje vore sers talrike til no, men lesarar hev nok merka seg målet.

Det sermerkte i dikti, frårekna innhaldet, er fyrst og fremst sume *ord*. Kanskje finst ordi i levande tale ein stad, me veit ikkje. Men skal dei fleste få nøgje tak i tydingi, lyt dei sumtid gripa til ordbok, og Aasens *Norsk Ordbog* er best. Hev du den til hjelp, vinn du på det meste og kanskje alt.

Dei som er redde for *uvanlege* norske ord; bør venteleg halda seg til lettare korn. For deim som sokjer djupare i målet og tankar bak målet, vil diki kunna opna for nye synsrender. Men slik diktskriving vil nok stundom nærest vera balansekunst på ei knivsegg.

Me vert minne både um Olav Nygard og Olav Aukrust. Ordvalet til Nygard er ikkje alltid lett til gjengeleg, og Aukrust skriv rett nok i onnor form og med annan tankegrunn. Me tvila på um slik skriving hadde voksterrom lenger, Egil Lehmann då frårekna. Men -? Einar Torgilstveit er skyld med den kjende diktaren Peter Munheim frå Mundheim.

Einar Torgilstveit er fødd på Mundheim i noverande Kvam herad i 1945. Han voks upp på den

bratte og tungdrivne garden Torgilstveit. Han gjekk twoårs realskule i Øystese, sidan gjekk han handelsskule og tok gymnas etter two års kveldskurs på Bergen Katedralskule. Han freista arbeid i bank, og sidan hev det vorte i forretning.

Han skreiv dikt i ungdomen, fortel han, men han var lite nøgd med ungdomsskrivingi. Sidan vart det eit og anna diktet for den nærmaste krinsen, til han no hev stade fram i Vestmannen.

Då Torgilstveit kom yver *Norsk Ordbog* av Ivar Aasen, kjendest det som å fara heim. Han fann ord og ordlag som han hugsa frå oppvoksteren, ofte brukta av far hans, og det slo honom at skal ord leva, so må dei brukast. *Himprar* han på eit ord som ikkje er av dei mest kvardagslege, jamfører han med Aasen.

Han minner um at mange utrugne tenrar hev skeivla til og ført i gløyma den store ættararven som Aasen lyfte upp. Den dagen kjem då me alle lyt dragast til andsvar for sviket. Me må lyfta upp arven og auka han. Det folket som ærar og tek vare på eigen arv og strekkjer seg etter høge mål, skal leva lenge, segjer Einar Torgilstveit, som hev tru på dei mindre, velrøkta måli. Dei hev ei serkild uppgåva i denne ættville tidbolken. Etter vegvisaren til Aasen er det so, veit me, at "ein heve gøynt det, hin heve gløynt, og so skal allting finnast".

Jostein Krokvik

Nokre ordtydingar til diktet "**Heilagordi**": *dyrnemun*: styrketilvokster; *dygg*: trufast; (*ei*) *skuva*: framskuva mengd; *huld*: løynd; *kjosa*: velja; *hepna hamar seg*: lukka vert til røyndom (dvs. fær ham),

Heilagordi

*Med slit og tårer, og med runne blod.
Slik vardest arven, og slik trygdest tjod.
Ættarprydene, her fødde og borne.
Vestmenn, lat oss hava ordi, dei forne.*

*Den trugne hesten trekkjer horv og plog.
kjem sliten, eimande or timberskog.
Dyrnemunene, so dygge og rauste.
Vestmenn, lat oss hava ordi, dei trauste.*

*Ditt augnesmil dyl meir enn eg vert var.
Sjå snjoen løyner våre fotefar.
Velsemdklædety, i skuvor so huldne.
Vestmenn, lat oss hava ordi, dei dulne.*

*Eit barn som gøymer seg bak liten arm.
Men snart bryt soli fram, ved augnekvarm.
Små bekkjesig vert elvar, so drjuge.
Vestmenn lat oss hava ordi, dei bljuge.*

*Den little gjenta gjeng og syng um vår.
Ho bind ein blomekrans ikring sitt hår.
Hepna hamar seg, lagnaden hev kjose.
Vestmenn, lat oss hava ordi dei ljose.*

*Sjå barnet sitja mjukt på moderfang.
Ei kjærleg hand stryk varleg yver vang.
Våre kjæleborn, so varme og nære.
Vestmenn, lat oss hava ordi, dei kjære.*

*Ein liten fugl ligg nomen i mi hand.
Du vesle fjom, fljug upp mot himmelrand.
Då og miskunn nema, lekmenn og lærde.
Vestmenn, lat oss hava ordi, dei særde.*

*Lat heilagordi vera hyrdestav
imillom krossen og den tome grav.*

Einar Torgilstveit

Tuftekallen 15. oktober 1998

Målpolitisk krenkjing av åndsverk

Av Lars Bjarne Marøy

ordformer som *jordi* og *joleklokkor* enn ordformene "jorda" og "joleklokker".

Det vert soleis ei målpolitisk vurdering um ein skal velja den eine eller den andre formi. Me meiner åndsverkslovi vernar salmediktarane frå å få umskrivne åndsverki sine utifrå målpolitiske grunngjevingar. Det er dessutan grunn til å understreka at det er offentlege umskrivarar som stend bak dei nye salmetekstene. Dei offentlege styremakte-ne skal vera nøytrale i målpolitisk samanheng. Men når det gjeld salmane og høgnorsken hev styremaktene drive aktiv tilsidesetjingspolitikk. Klassiske salmediktarar som Elias Blix og Anders Hovden sette si æra i å dyrka det norske målet på klassisk målgrunn i samsvar med Ivar Aasen. Det hørde til deira litterære og kunsnarlege eigenart, og det er krenkande å freista dylja denne eigenarti. Det er i strid med åndsverkslovi.

På årsmøtet i Vestlandske Mållag og Ivar Aasen-sambandet i 1994 vedtok me å skriva ei fråsegn um radbrytingi av den norske salmeskatten. Fråsegni vart prenta i Dag og Tid på nynåret i 1995. Det kom reaksjonar på denne fråsegni. Tuftekallen tykkjer det er grunn til å minna um denne hendingi no i desse anbeheitelse-tider.

Olav Frøystadvåg kommentera fråsegni i Dag og Tid 23. februar Han skrev at "salmar av Hovden og Blix vert vurderte som fornminne som skal brukast uendra i framtida". Denne påstanden konstruera Frøystadvåg på eigi hand.

Me nemnde lauslegt at fornminne hadde lovvern, medan språklege tekster på nynorsk ikkje let til å ha det same. Det er stor skilnad på tusund år gamle fornminne og språklege tekster som ikkje er stort meir enn 100 år, og ikkje alltid so mykje. Dessutan hev salmetekster eit serleg verde, fordi dei hev vorte nytta og innlærde av fleire generasjonar. Difor meiner me det er rart at fornminne som berre er *livlause etterleivningar* frå fortidi skal ha betre lovvern enn salmane som hev vore og er i **levande bruk** enno. Fornminne er ikkje verna av åndsverkslovi. Dei er verna av lov um fornminne. Når me vil at salmetekster skal stå ubrigda, styd me oss til åndsverkslovi.

Frøystadvåg samanliknar umskriving og rettskrivningsbrigde i salmane med umsetjing frå eit språk til eit anna. Men åndsverkslovi er ei norsk lov som m.a. skal verna um norske tekster. Ein kann ikkje snakka um umsetjing innanfor eit og same språk berre av di ei tekst ligg fyr i gamal utgåva. Det er norsk-språklege tekster frå ulike alderssteg som er interessante for oss.

Frøystadvåg peikar på at born og unge kann vera tente med ei varsam endring av salmane. Grunnlaget er sjølv sagt langt på veg ei målpolitisk vurdering. Ingen skulelevar eller andre unge vil ha meir vanskar med å skyna

gjengi. Nystavingi held fram for det meste, og det er fåe ljospunkt. Men det skaadar ikkje at fleire vert merksame på dette mishøvet. Det er einaste framsteget Tuftekallen kann sjå fyre seg. Di fleire unge som finn fram til originaltekstene og fører fedrannearven vidare, di tryggare stend denne arven. Lat det ver ta eit folkekrav frå flest moglege hald at me fær salmane og andre tekster i original målform.

Høgnorsknytt nr 3

Høgnorsknytt nr. 3/1998 kom inn døri då dette bladet skulde til prenting. Det er eit nummer som er mykje merkt av fyrste årsmøtet i Høgnorskringen på Blindern i Oslo den 3. oktober, eit årsmøte som samstundes var skipingsmøte. Frå ordskiftet på møtet millom Marøy og Faarlund, vert det mint um at Faarlund hevda bokmålet i dag er norsk fordi «berre nordmennar skriv dette målet» – utan å taka umsyn til vilkåri i soga og målet sjølv. Me kann med full rett kalla det norskdansk, skriv Høgnorsknytt, eit avbrigde av dansk som finst i Noreg.

Elles finn me tuft og fyersegner for Høgnorskringen, vedtekne på skipingsmøtet. Her er ymist godt tilfang, og ikkje minst merkar me oss ei høvisk takk, rett nok på bokmål, frå finansminister Restad for brevet um Noreg-namnet på 5-kroningen. Håvard Tangen er bladstyrar for Høgnorsknytt.

Setesdalsforlaget

4690 Valle

for nynorsk og høgnorsk fag- og skjønnlitteratur av alle slag; prioritert: nynorske barne- og ungdomsbøker. Kom med manus til eit godt og trygt landsens forlag! Greie vilkår! Bed om bokliste som inneholder over 30 titlar!

E-post: setesdalsforlaget@online.no - Klik på heimesida:
home.sol.no/~sforlag
Tlf ISDN 379 37 099 – faks ISDN 379 37 098 -
tlf. privat 379 37 097.

"Den försvunna staden" fram frå undergrunnen

Av Ludv. Jerald

Bryggens Museum i Bergen kjem jamt med forvitnelege og lærerike utstellingar. Utstellingi som nett er opna heiter "Den försvunna staden" og skal vera opi heilt fram til 10. januar 1999.

Ein representant for muséet Aboa Vetus i Finland var med på opningi og gav i sin opningstale eit levande bilet av korleis arkeologar fær nedgravne byar og store stader til praktisk talt å "livna uppatt" – gjennom det dei leitar fram or undergrunnen.

Denne utstellingi er eit resultat av samarbeid millom seks millomalder-muséum i nordiske land, og byen som stig fram or undergrunnen er Åbo som i si tid var ein storstad. Utstellingi hev eit rikt utval av funn, delt upp i avdelingar, og med upplysande tekst på store plansjar, tekst på finsk og svensk, tekst som syner oss den store skilnaden på Finlands two språk.

Arkeologar er i røyndi detektivar

når dei driv sitt mødesame utgravingarbeid. Her finn me keramikk og krukkor av leire, frå 1200-talet og 1600-talet, her er bein av ville dyr og av husdyr, ei trillebår er full av bein som er mange hundrad år gamle. Her skal skuleborn og andre gissa på alder og på kva dyr dei hev tilhøyrde. Her er såkorn og her er insekt frå avfallsstader, her er dokument som skriftlege kjeldor, sume med snirkut juriststil, her er restar av murar i den gamle og nedgravne byen, og her er myntar frå ymse hundradår, samla og tilgjengelege for dei som vil gissa på årstal og myntverde. Og mykje meir. Ei utstelling til lerdom og til ettertanke. Gamaltidi stig fram or grunnen, og ho var meir levande enn me til vanleg kjem i hug.

Takk skal arkeologane ha for at dei grev i grunnen, og takk til muséi som tek vare på det arkeologane finn.

Anbeheitelse, vegleiing og forhald

Av Ludv. Jerald

Denne titelen verkar truleg noko absurd på sume. Men titelen hev ei meining. I det aller siste hev det dukka upp ord som er reine hendesløysor, i meldingar og artiklar som er skrivne i blad av folk som meiner at dei skriv nynorsk, og at dei kan det språket. Det er ingen grensor for vankunna.

Her vil eg taka fram tri "nyord" i nynorsk frå den aller siste tid: "**Anbeheitelse**" vart eit ord etter at professor Helge Sandøy i Norsk språkråd i fjor freista seg på å få godkjende 133 merkelege ord i nynorsk, millom dei ordi var "begåvelse" og "deileg". – "**Vegleiing**" vart laga av journalist Knut Bergheim i Ålesund då han hadde tenkt ei stund på ordet "veiledning" i bokmålet. "Vegleiing" måtte vera rett umetting, meinte han. Men sume tenkte nok på heilt andre ting, på vegplanar og vegsaker som vegsjef Martinsen og vegdirektør Søfteland steller med. – Og so kom her um dagen eit nynord som ikkje eingong nystavaren i Norsk språkråd hadde kome på: **"Forhald"**!

Og det ordet kom ifrå målfolket. Hotell Hordaheimen i Bergen hev

80-årsjubileum. Det er skipa for 80 år sidan av unge og gamle idealistar i Vestmannaflokken, på Ivar Aasens gamle grunn. No gav hotellet ut eit reklameblad på mange sidor, skrive av ein som hotellet nok meinte var fullfør i nynorsk språkbruk. Og millom perlone der finn me eit nyord som heiter **"forhald"**. Det er ei ny umsetjing av bokmålsordet "forhold". Det er berre å byta ein bokstav, so vips hev me nynorskordet. På bokmålet heiter det "Mitt forhold til", og i reklamebladet til Hordaheimen fær me lesa um mange som fortel um "Mitt forhald til Hordaheimen". Dei fortel um triveleg miljø, gode sengjer, god mat og mangt anna.

Men korleis skal det gå med eit språk som vert mishandla på denne måten?

Norske bilethefte

På ein Statoil-stasjon råka me alle dei gode gamle norske bilethefti: *Vangsgutane* (Fonna), *Smørbukk* og *Tuss og Troll* (Norsk Barneblad). Kjøp hefti til jo! No ventar me på dei høgnorske hefti. Dei let seg både produsera og selja med yverskot!

Tilskrifter

Vestmannen

Bladstyrar Jostein Krokvik
6143 Fiskåbygd

Telefon 70 02 14 29

Vestmannalaget

Formann Leidolv Hundvin
Lillehatten 242, 5033 Fyllingsdalen
Telefon 55 16 37 32

Ivar Aasen-sambandet

Formann Bjørn Tormod Ringdal
Løvåsbakken 22, 5033 Fyllingsdalen

Vestlandske Mållag

Formann Lars Bjarne Narøy
Eliasmarki 14, 5034 Y Laksevåg
Telefon 55 34 33 77

Norrønalaget Bragr

Formann Lars Bjarne Marøy
Tilskrift som Vestlandske Mållag

Målungsdomslaget

Prikken yver i-en

Formann Bjørn Tormod Ringdal
Løvåsbakken 22, 5033 Fyllingsdalen

Norsk Bokreidingslag

Postbok 684, 5001 Bergen
Telefon 55 31 66 29

Høgnorskringen

ved Håvard Tangen
Grensa 8, 0159 Oslo
Telefon 22 33 68 10

Norsk Målungdom

Øvre Slottsg. 5, 0157 Oslo
Telefon 22416155 / nmu @ nynorsk.no
Noregs Mållag
Kirkegata 32, 0105 Oslo
Telefon 22 47 71 00 / Faks 22 47 71 01

Ivar Aasen-sambandet

Ivar Aasen-sambandet er lands-samskipnad åt vestmennene og høgnorskrørsla. Sambandet arbeider for målupplysning, måldyrking og målreising. Sambandet krev fulle rettar for nynorsk i Noreg, og krev i nynorsk full jamstelling for i-målet som Ivar Aasen valde.

Sambandet hev ei sergjerning i norsk målrørsla. I Sambandet kann lag og einskidlemer vera med, og du må gjerne melda deg inn i mållag der du bur og beinveges i Sambandet. Skriv deg inn!

Årspengar for beinveges innmelde kr. 50,-.

Innmelding til kassastyraren:

Ivar Aasen-sambandet v/Kolbein Totland, Totlandsvei 370, 5050 Nesttun.

Telefon 55 10 02 48

Postgiro 0814 20 27 209

Til minne *Dagfinn Instanes*

Dagfinn Instanes, ein velrøynd og folkekjær kunstnar i Hardanger, vart brått riven burt ved ei tragisk trafikkulukka. Han var 79 år gamal, men hadde god helsa og var i fullt arbeid på kunstverkstaden sin. Han gjekk yver vegn ved bustaden sin på Grimo, vart påkøyrd av ein bil og døydde på veg til sjukehuset.

Dagfinn Instanes var fødd kunstnar. Han laga i ei lang årekjø fine prydnadsting i keramikk og tekstilkunst, og dertil arbeid i tre. Han var sjeldsynt iderik, og arbeidi hans, krukkor, skåler, bollar og fat, prydde mange heimar. Når han heldt utstillingar, var kunstverki hans sterkt etterspurde. Og han hev òg laga kartongar til fine teppe i tekstil som pryder rådhus, skular, samfunds-hus og hotell. Det er motiv frå kulturso-ga i Hardanger. Til bautaen yver bygdesogeskrivaren Olav Kolltveit laga han portrettrelieffet. Han var musikalsk, og hev laga fine komposisjonar. Og han var rotfest i den fine kulturarven i Hardanger, og hadde gjort mangt eit tak for Hardanger Folkemuseum på Utne. Ein stillfarande og elskeleg mann var han i all si ferd. Hardanger hev lide eit stort tap ved hans burtgang.

Ludv. Jerdal

Høgnorskringen

Høgnorskringen er ein landsdekkjande ring som vil reisa nynorsk i sitt "beste lag" (Aasen). I høgnorsknamnet ligg programmet. Open for alle som er samde i grunntanken. Ringen er med i Ivar Aasen-sambandet. Årspengar kr 50,-.

Skriv til:

Høgnoskringen
v/ Håvard G. Tangen
Grensa 8
0159 Oslo
Telefon 22 33 68 10
Postgiro: 0834 45 91343

Nils Ferlin (1898-1961)

Ved 100-årsminnet
Av Johannes Gjerdåker

Nils Ferlin var 32 år gammal då han stod fram i svensk bokheim med "En död-dansares visor" i 1930. Han var då ein mogen diktar, og den eigentonen som berre han har, lever i denne diktsam-linga som i dei fem han gav ut seinare. Skulegonga hans enda med realskuleek-samen då han var 17 år gammal, men han vart ein lærde mann, for i eit mykke omflakkande liv gjennom ungdomåra førebudde han seg til diktargjerninga.

Både på mors- og farssida var slekta frå Värmland, og Nils Ferlin vart fødd i Karlstad 11. desember 1898. Faren var bladmann, først i Karlstad, sidan i Filipstad; han døydde då Nils var 10 år gammal. Farstapet var smertefullt, og Nils Ferlin kom aldri over det. Mora var den som skjøna han; ho var den vernande krafta i livet hans. Då ho døydde, var han 38 år gammal, og heimløysa som då råka han, var tung i mange år.

Uro er eit sentralt ord i Nils Ferlin sitt liv og i diktinga hans. Han hadde ei varande uro i seg som gjorde at han ikkje kunne tenkja på å velja eit borgar-leg livslaupe med studenteksamen og embetsstudium, heller ikkje handverks-lære eller fast tilsetjing i det heile. Uroa dreiv han til sjøs og til lands. Mykje av ungdomstida var han med omvandrande teater som skodespelar. Han skreiv i 1920-åra ei rekke slagertekstar til fox-trot- og valsemelodiar. Det er dette arbeidet som går att i diktet "En vals-melodi":

*Jag har sålt mina visor
till nöjets estrader
och Gud må förlåta mig
somliga rader -.*

Kva er det som sermerkjer dikta til Nils Ferlin? Ein ting er den våre og melo-diske røysta som frå første stund dreg til seg komponistar som som har gjeve tonar til versa; Lille Bror Söderlundh og Gunnar Turesson er av dei best kjen-de. Ferlin sjølv tonesette "På Arendorffs tid" og "Söka efter levande ord – ack möda". Det er òg det at Ferlins dikt eig dyr visdom – "det vill svärd till att komma dem så nära". I dik-ta hans andar samkjensle med dei utstøytte, dei fattigaste, dei mest van-vyrde – og ei avvising av det sjølvtil-fredse, det borgarleg sjølvtrygge.

Nils Ferlin døydde 21. oktober 1961. Det er i desse dagar hundre år sidan han vart fødd. Han hørde til ein stor ættled av svenske diktatar. Hjalmar Gullberg og Vilhelm Moberg var fødde same året som han. Harry Martinsson og Gunnar Ekelöf var nære samtidige.

Han talar med ord som når fram til lek og lerd. Lesarane merkar at denne diktaren gjennom eiga røynsle er med-viten om kor smertefulltlivet kan vera, og han diktar om det. Likevel har dikta til Nils Ferlin den verknaden som all sann kunst har, at dei styrker hugen til den som opnar seg for dei og tek imot.

DAG OG TID

Lyser opp i målmørkret!

*Ring oss i dag og ting avis til spesialpris;
199 kroner for eit halvt år!*

Telefon: 22 33 00 97

Dag og Tid

Pilestredet 8, 0180 OSLO

Tlf. 22 33 00 97 – Faks 22 41 42 10 – E-post:bladstova@dagogtid.no

Brev frå Olav Aukrust til Synnøve Riste

Av Olav Aarflot

Då Synnøve Riste døydde ("Lisje-Sunnøve", dotter til Synnøve Riste f. Aarflot, gift med Per Riste), låg det att etter henne ein bunke brev frå Olav Aukrust (1883-1929), i alt vel 20 brev, til dels lange. Ikkje alle brevi var komplette, Synnøve hadde brent sumt. Tormod Riste tok vare på brevi som han flidde til Universitetsbiblioteket i Oslo. Høgskulen i Volda + Olav Aarflot, brorson til "Lisje-Sunnøve", fekk kopi av brevi, som er tilgjengelege for studiar. Olav Aarflot sende uppsetet nedanfor til Vestmannen fyrr han døydde i desember 1997.

Breva fortel at det må ha vore eit varmt og rikt samvære i åndsinteresser millem Synnøve og Aukrust. Men først og fremst fortel dei om *diktarkallet*, og den såre (og sæle!) livsstriden dette kallet førde til for Aukrust. I eit dikt han sende til Synnøve heiter det:

*Ver glad min hug, gjev livet ja!
Gjev livsens djupe sorg og sæle handi!
Ver sterke vilje! Fylg min lagnad glad,
og veks og vak og gjer meg sterke i åndi!*

Aukrusts kontakt med Synnøve (og andre kvinner) var på **åndsplanet**, utan

erotikk. Han samanlikna seg her med Goethe. Men denne åndskontakten med Synnøve kjende han umåteleg sterk og varm. Her er nokre ord frå eit brev på bokmål:

"Det er umådelig sjeldent at to mennesker møtes i verdensrummet med sådanne betingelser for hverandre som du og jeg". I side opp og side ned, i lange brev, fortel Aukrust kva Synnøve var, i liknande glødande ord.

Men det ser ut til at Synnøve ikkje var nøgd med berre åndeleg kontakt og glød. Ho har i eit brev skulda Aukrust for å vera kald, hjartelaus og sjølvoppteken. Aukrust tok seg svært nær av dette. I fleire brev prøver han å få Synnøve til å forstå, og nemner her også kona si, Gudrun, som han vart gift med i 1911.

Det er truleg at Synnøve vart kjend med Gudrun (f. Blekastad) vinteren 1906-07 då ho gjekk på Møre Folkehøgskule, saman med m.a. Rasmus Riste, og at dette kjennskapet vart friska opp att då Synnøve seinare studerte i Kristiania – og gjennom dette også vart kjend med Olav Aukrust.

Breva frå Aukrust til Synnøve syner i allfall at dei denne tida møttest ofte, både i Kristiania, Lom og andre stader. Det går også fram at Aukrust vitja Synnøve i Volda, og vart då kjend med både Per og Olav Riste i Ristegarden.

Om desse breva er umåteleg ordrike, so er her lange avsnitt so vakkert og varmt forma at dei burde koma på prent! Dei fortel mykje om Aukrust og diktarkallet hans.

Frå granden

I 1976 døydde Kristian Stubseid frå Bygland i Setesdal. Han var lærar, klokkar og bonde, og han hadde tillitsbod i Bygland sparebank. Han var *gjeldmeklingsmann*, og skulde freista hindra at folk miste gard og grunn i den hårde kriza i trettiåri.

Stubseid dyrka mange hugmål, språk, bøker, soga, religion, spel og kveding. Og folkeleg kultur i det store og heile. Ikkje minst det norske målet og dei norske målføri. I 1950-åri tykte mange i Bygland at kveding var usømmeleg, so Stubseid måtte slutta med kveding i skulen!

Kristian Stubseid skreiv mykje, høvesdikt og anna, og stutt tid fyrr han døydde, 79 år gamal, la han dei beste diktia til rettes for utgjeving. Manuscriptet vart liggjande, til Bygland mållag såg seg eit godt høve til å gjeva det ut til 100-årshøgtidi, den 2. september 1997. Det hev vorte ei bok på 120 sidor, innbundi. Naturleg nok er Setesdalsforlaget i Valle utgjevar.

Mange av diki er til namngjevne personar, minnedikt og liknande. Innledningsdiktet "På granden" fortel om born som i "aldrar og år" skriv ord i sand på *granden*, det same som "elvbreiddi" eller "øyri". Um her er setesdalsord i boki som ikkje alle skynar like lett, er det sett til ordtydingart. Alt er på fint i-mål. Då Stubseid i 1956 vitja bautaen til den islandske skalden Matthias Jochumsson (1835-1920) på Akureyri, skreiv han ei stevrekka der eit av versi hev denne teskti:

*Tunga eign sin eigen dám,
merkt av livsrom og lende,
tolkar minne og lei og lám,
og draumen hjá kar og kvende.*

Jostein Krokvik

Det påtenkte professoret til Hans Ross

Hans Mathias Elisæus Ross (1833-1914) var frå Hole i Vest-Agder; faren var prest. Hans Ross tok teologisk embetsekamen i 1855, men han treivst betre i skulen enn på prekestolen. Ei tid studera han språk i Tyskland og England. Han granska dessutan norske målføre, og det er på denne teigen han vart kjend. Den store ordboki hans er kalla ei vidareføring av Ivar Aasens verk, og ho fekk i alt 6 tillegg, det siste i 1913.

Eit stort stortingsfleirtal vedtok i 1881 at Hans Ross skulle få eit professoretat i norsk og norske målføre. Det var Johan Sverdrup som la fram saki i tinget, og røystetali var so yvertydande som dei kunde verta - 83 vinstrerøyster for, 30 høgrerøyster imot. Han var statsstipendiat.

Men med studnad frå bakstrevarkrinse på universitetet let riksstyret vera å setja stortingsvedtaket i verk. Dei sabotera stortingsvedtaket, ei velprøvd rådgjerd.

Embetsmannsstyret som kunde blåsa av Stortinget, nærma seg elles slutten. I 1884 vart parlamentarismen knesett. Då Johan Sverdrup vart statsminister, skal Hans Ross ha fenge tilbod um professorembetet. Men då sa han nei takk. Kvifor? Ja, Torstein Høverstad skreiv um dette i *Festskrift til Gustav Indrebø* (1939), men noko visst svar hev han ikkje. Var Ross for byrg? Eller for krenkt? I alle høve vart Ross verande stipendiat. Men han kunde ha vorte professor um han vilde, fortalte Ross seinare. Norskprofessoratet som var påtenkt til Hans Ross i 1881, kom først då Marius Hægstad vart utnemnd til professor i 1899; norskeisingi hadde då tapt heile 18 år fyrr dei fekk denne skansen, peikar Høverstad på. Professoratet til Moltke Moe, tilskipa i 1886, dekte ikkje same emni som det planlagde Ross-professoratet skulde ha gjort. Moltke Moe var folkeminneemann.

Hans Ross var upphavsmann til skriftekkja "Lauvduskar, på norsk mål, men utan målforkynning. Fyrste "dusken" kom i 1867, på 8 sidor. I alt kom det 6 "duskar." Innhaldet var av ymse skrivarar, Aasen, Vinje, Ross sjølv og andre. "Lauvduskar" selde godt; dei burde finnast i kvar bondestova, sa Fjørtoft. Dei vart spreidde i 16 000 hefte, fortel Reidar Djupedal i 100-årssoga til Det Norsk Samlaget.

Verdfulle bøker

Nye bøker:

Arne Horge: Gråskuggen. Festleg og fargerik barnebok med teikningar av Dagfinn Instanes og unge hjelparar.

I band kr 168,-

Sigurd Sandvik: Støls guten. Frisk forteljing for born og vaksne um den 9 år gamle gjætarguten Ola. Samstundes ei skildring av arbeidsliv og folkeliv i Suldal tidleg i 1920-åri.

Kring kr 150,-.

Jarle Bondevik, Oddvar Nes, red.: Ivar Aasen-studiar I

Utgreidingar av Jarle Bondevik, Bjarne Ulvestad og Andrew Robert Linn. Hefta kr 230,-

Tidlegare år:

Alv Askeland: Folkesuvereniteten, Stortinget og Grunnlovi. Frisk essay-samling på godt mål um grunnleggjande spørsmål for norsk folkestyre og sjølvstende. Gjelsvik-prisen. Hefta kr 135,-.

Alv Askeland: Kyrkjeljod. Salmar. Hefta kr 115,-.

Conrad Clausen: Festskrift til Ludv. Jerald. I band kr 195,-.

Arne Garborg: Ivar Aasen. Ved Trygve Lande. Miniformat. Kr 95,-.

Hannaas, Clausen, Jerald: Vestmannalaget 110 år. I band kr 200,-.

Jostein Krokvik: Ivar Aasen – diktar og granskar, sosial frigjerar og nasjonal målreisar.

Bilete ved Jo Gjerstad. 272 sider. I band kr 250,-.

Jostein Krokvik: Norskrøtt skriftmåls store fall. Utgreiding um det nynorske atterslaget i etterkrigstidi. Hefta kr 130,-.

Jostein Krokvik: Ny Hungrekja og Jan Prahl. Hefta kr 160,-.

Jostein Krokvik: Mål og vanmæle. Soga um det offentlege målet. Hefta kr 160,-.

Jostein Krokvik: Kjellarord um norsk-målalkymi. Hefta kr 24,-.

Sigurd Sandvik: Skriv betre norsk. Rettleiding i målbruk. Hefta kr 115,-.

Sigurd Sandvik: Suldalsmålet II. Ny samling ord og ordlag frå Suldal.

Hefta kr 100,-. **Suldalsmålet I og II** samla for kr 200,-.

Ivar Aasen: Norsk Maalbunad. Norske ord etter umgrip og tyding.

I band kr 80,-; hefta kr 60,-.

Gustav Indrebø: Norsk Målsoga. Det grunnleggjande målsogeverket.

I band kr 350,-.

Gustav Indrebø: Kva er målreising. Utvalde artiklar. Hefta kr 50,-.

Gustav Indrebø: På norsk grunn. Hefta kr 125,-.

Inger Indrebø Eidissen: Gustav Indrebø. Ei livsskildring.

Skildra frå nært hald. I band kr 230,-.

Nikolaus Gjelsvik: Von og veg. Gjelsviks høgskatta ervebrev um norsk målføring. I band kr 60,-.

Severin Eskeland: Framandordbok. Einaste nynorske. I band kr 115,-.

Severin Eskeland: Ei minnebok. I band kr 50,-.

Egil Lehmann: Reise det som velt er. Hefta kr 115,-.

Egil Lehmann: Færøysk-norsk ordbok. I band kr. 150,-.

Egil Lehmann: Islendsk-norsk ordbok. I band kr 250,-.

Bed um utførleg boklista!

Norsk Bokreidingslag

Postboks 684 – 5001 Bergen

Tlf. 55 31 66 29 Faks: 55 32 03 56 Postgiro 0809 3918844

ISSN 0800-8647

C-BLAD

RETURTILSKRIFT:
Vestmannen
6143 Fiskåbygd

Små føter trippar

Dette diktet av Olav Aarflot (1909-1997) fann sonen Audun Aarflot i sakene etter far sin då han døydde. Audun skriv: "Men sjølv om mismodet stundom var der, gledde han seg over alle barneborna og oldeborna som fører livet vidare i nye slekter". Minneord um Olav Aarflot stend i Vestmannen nr. 4-1998.

*Trøytt og ganglaus, blind og dauv
sit oldefar i stova.
Då høyrer han små føter trippar
over golvet på loftet:
"Tripp tripp - tripp tripp"*

*Ei useieleg glede fyller heile tilværet!
Livet er evig ungt og fylt av von.*

Olav Aarflot

Godt sagt um
fåkunna:

Det er ugjerleg å slå
ein fåkunnande mann
i ordskifte.

William G. Mcadao (1863-
1941), nordamerikansk
demokratisk politikar.

Snakk med oss om Plassering

Vi gir deg betre råd!

KREDITKASSEN

HER FINN DU OSS I HORDALAND:

Arna - Bryggen - Fana - Fyllingsdalen - Landås - Rådhusplass - Åsane
Askøy - Austervoll - Bømlo - Norhordaland - Os - Osterøy - Sotra

Sluttordet

Ingen ting er sagt
som ikkje er sagt
tidlegare.

Publius Terentius (kring
185-149 f.Kr.) romersk
komedieskrivar, fødd i
Kartago.